

СПОРТ
ГалгIай боксёраш
СКФО хьалхале кьовса
ГIоргба

16

ИАЛАМ ЛОРАДАР
Хьу меттаоттаеш дола
балхаш дIадахьа лерхI
вай хьунашка

15

СЕРДАЛО

1923 100 лет 2023

WWW.SERDALO.RU

ГIАЛГIАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№2 (12629)
Наджгоанщхой
бутт,
25 ди, 2024 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
майтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

ДЕГIААХАР
2024 шера ГалгIайче
16 никь тоабергба

6

ГIИШЛОШЪЯР
ГалгIай мехка
гIишлош ярца даьха
толамаш доккха да

7

УНАХЦIЕНО
149 эзар совгIа болча
вайцигарча наха шоай
унахцIенон хьал техкар
дIадахача шера

8

БОКЪОНАШ ЛОРАЯР
ГалгIай Республикан
Лакхехьарча суда
керда председатель
вовзийтар

9

ТЕАТР
Паччахьалкхен
драмтеатро керда
спектакль оттаяь

10

www.serdalo.ru @gserdalo vk.com/gserdalo Дзен сердало

Халкъа теркама кIалха

ГалгIайче кийчлуш я Россе Президента
хоржамаш дIадахьа

2

Наьха дикал - дукхал

33 эзар совгIа
боккхий дезалаш
ба вай мехка, уж
ди тIехьа дукхагIа
хулаш латт

3

ЖІайрахъа доккха культуран цІа хьалдеш латт

Султиганаъкъан Йоакъап

Лоамарча ЖІайрахъе хьалдеш латт таханарча дено дІадеххача беса дола культуран цІа, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка министрий кабинете.

«Республике арГІ-арГІагІа юрташкара культуран моттигаш дукхагІа хулаш латт, массайолча юрташка бахача наъха начІал гучадаккхара а иштта шоашта ховш дар наха искусствон юкъедаладара а лаьрхІа я уж.

Цу ГІулакха хьалъеш я ЖІайрахъарча культуран цІен ГІишло а», - дувц хоамо. ХІанз укх сахъате, пенаш хьалдотташ, юкъера юкъ дІайоллаш, балхаш да деш латтараш. Из ГІишло кхозза вІаштІара яь хургъя.

Цига бухсоццаш болх беш хургъя тайп-тайпара моттигаш, царех я 250 сага лаьрхІа йола актови зал, библиотека, кхачанна лаьрхІа моттиг, иштта тайп-тайпара лостамаш дола балхаш леладу секцеш.

Информатиках йолча Ерригроссийски олимпиадан, вай республикера бІал чакхбаьлар

Гаьгенаъкъан Мартина

Вай республике дІабихъар информатиках йолча Ерригроссийски олимпиадан бІал. Из хоам «Сердало» газетага бир олимпиада вІашагІеьлараша.

«9-11-ча классашка дешаш волча «Кванториум» яхача технопарка 80 дешарчочоа юкъе дІайихъар олимпиада. Программировани, информатика, компютера сайтш йовзаш дола бераш гучадоохаш, дІабихъа болх бар из. Дика толам баьккхарий аьттув хургба шоашта дезаденна хІама кхы а кІоаргагІа Іомадеш, довзаш, кхетам эца», - дийцар тха газетага технопарка болхлоша.

ГІалгІайче кийчлуш я Россе Президента хоржамаш дІадахъа

Султиганаъкъан Йоакъап

ГІалгІайчен столице Магас-Шахъаре, балха тоабан хьалхара кхетаче хилар, Российски Федерацие Президент хоржамашка кийчо еш, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГІалгІай Республикан Кулгал-

хочун зарбан болх лелабераша.

«Паччахьалкхен кулгалхо харжар, мехка политически лоархІаме ГІулакх да, цудухъа хьалххе а цунга кийчо яра бола болх ба дІахьош. Республикан хьалхашка латтар бех-

ктокхаме декхар да, къаьстта хоржамашка кийчо яра болх вІашагІболлаш хиларах. Хоржамхошта юкъе хоамий-тохкама болх дІабахъара кергтера терко лоаттаю. Тхо хьож тхоашта могоар де, хоржамех лаьца наха дукхагІа довзаргдолаш, юкъедахъа кердадараш цар кхетадеш хургдолаш, нахага уж дІакхоачаргдолаш», - аьлар республикан кулгалхочо Келаматанаъкъан Махьмуд-Іаьлас, ше лоархІамеча паччахьалкхен хоржамех дувцаш.

Цо теркам тІабахийтар таханарча дийнахъа СВО латгача хъала, кхыча паччахьалкхений оагІорахъара вайна санкцешца духьалийоахача халонашта, вай мехкаца моастагІал леладеш йола паччахьалкхенанаш, Россе вахар кегаде гІерташ, къахъегаш хилара. Цу хьакъехъа Махьмуд-Іаьлас яхачох, РФ мот-

тигий хургдола вахар тийша да хоржамех.

Махьмуд-Іаьлас иштта белгалдир, кхадж тосса ди - российский паччахьалкхен кулгалхо харжар - Рамадана бутт дІаболабаларца нийслулга. Цудухъа наъха марха даста таро хургйола хьалаш вІашагІдохка деза хоржамаш долча моттигашка, иштта цига хургба полице болхлой, тІахьожараш, кхыбола нах - хоржамашка хъа мел боагІараш.

«ХІанз укх сахъате, вай паччахьалкхен Кулгалхо харжара долча хоржамашта еш йола кийчо дика я. Деррига балхаш лертгІа, ший ханнахъа дІахьош да, кхетаченаш а хан-ханнахъа дІахьу Россе ЦІКа чІоагІдаьча ханоргага хъежжа а иштта хоржамий бокъонаша дІадеххача беса а», - аьлар ГІалгІайчен Кулгалхочо.

Парламента депутат ваха хилар, шоай лоІамах амал дераш болча

Султиганаъкъан Йоакъап

Халкъа Гуллама депутат Олганаъкъан Бадрудин ваха хилар, Наьсарерча контрактах тІема ГІулакх дераш хоржача моттиге, яхаш, дийцар ГІалгІай Республикан парламенте.

«Контрактах амал дар Россе герзашарча низашка тІехьтІехъагІа дукхагІа чІоагІлуш доагІа, цун бахъан да, мехка а паччахьалкхен а оагІорахъара вахаре эша новкъостал деш хилар», - аьлар Олганаъкъанчо, цу давкъ тІа беча балха мах беш.

Цо белгалдир, из да хьамсара Даьхе лораяра декхар цар

бехктокхаме тІайица хилар, кагирхой сакхетам лакха хилар, аьнна. Моттигерча давкъ тІа из болх дІа мишта бода хъажа вахача депутата къамаьл хилар цигарча кулгалхошца, хургболча бІухошца.

Кхетаче дІахьош белгалдир, 2023 шера Россе герзашарча низий министерствоца вай мехкарча 600 сага контракт чІоагІгъя хилар.

Карарча хана, республике дІахьош ба кхувш йоагІаца тІехьен Даьхенцара безам совбоаккха кхетам балара болх.

Цо таро хулийтаргъя, бехктокхаме а болаш, шоай хьамсара Даьхе лораяра кийча болаш, нах кхебе.

ГалгІайчен юрташ лорашца Іалашъе гІо ду кЪаман проекто

Султиганакъан Йоакъап

«УнахцІено» яха кЪаман проект хиларах, ГІалгІайченна новкъостал хул, юрташка болх бергбола лораш кийчбеча, яхаш, дийцар «Сердало» газетига ГІалгІай Республикан зарбан болх лелабераша.

«ДІадахача шера 43 саг балха эттав «Земски лор» яхача программах. Юрташкарча унахцІенон моттигашка, масала, Эккажъонгий-Юрта, Эбарга-Юрта, СоагІапча, Инаркъе, Долакоа, Илдарха-ГІалий тІа, кхычаха дукха кЪона говзанчаш баъжаб болх бе.

Вай республике хьальеш латт унахцІенон керда гІишлош, таханарча дено дІадеххача беса дола гІирсаш оттадеш латт цига, иштта кийчеш я поликлиникаш, юрташкара амбулатореш. Вай лорашта из доккха новкъостал да», - аьлар республикан кулгалхочо Келаматанакъан Махъмуд-Іаьлас, цу дакъ тІа карагІдаьннар дувцаш. Цо белгалдир, из программа хилар бахъан долаш, кЪонча лорий таро я премеш а кхыдола балха тІа луш дола ахчаш а хьайде, царна цунах доккха новкъостал а хул, юрта вахара аьттув ба из.

«Земски лор» яхача программан гІонча дика кхоачашде таро хул моттигаш лорашца Іалашъяр. Россе Президентта Путин Владимира хьалхашка оттадаь декхараш дика кхоачашду, юртарча дарбанчешка лорашца Іалашо яьй. Карарча хана из программа кхойттазлагІа кхоачашъеш я. Цу юкЪа 343 саг балха оттаваьв. Махъмуд-Іаьлас белгалдир, «Земски лор» яха программа хиларах, унахцІено лорача говзанчаш хургбола, мехка бахархошта новкъостал лоаттадергдола дешаш кхоачашде таро хул.

33 эзар совгІа боккхий дезалаш ба вай мехка, уж ди тІехъа дукхагІа хулаш латт

Султиганакъан Йоакъап

Таханарча дийнахъа, 33 эзар совгІа дукха бераш дола боккхий дезалаш ба вай мехка. ХІара дийнахъа айлуш латт из таьрахъ вай республике. Из белгалдир вай мехкадас Келаматанакъан Махъмуд-Іаьлас, «Кхоачарбараш - дега безараш» яха еррига Росси чулоацаш йолча дезала кхетаче вай республика гойтаргІолча Цечой дезалах дувцаш.

Из хоам «Сердало» газетига бир мехка кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Цу наха вайна хьагойт, Даьхе яха дош шоай дегашта мел деза, боча да, Даьхен бокъонаш лораш латта шоаш кийча болга. Шолжа-Шахъаре бахача Цечой 17 дезалхо ва, царех хьадаьнна 35 бер а кхедаьд, эздий хьехам луш. Дезала да вола Цечой Іаддал-Керам ше вар боккхача дезале кхийна. 30 шу совгІа ха, наьха бокъонаш лорача балха кЪахъегаш, дІаеннаяр цо.

Полковник чин долаш, Илдарха-ГІалий тІарча ОВД кулгалхо волаш, кЪахъийгад цо. 2009-ча шера кЪаман моастагІаша даьча хатаргах, 52 шу даьнна мара воацаш, хьадар цун вахара никъ. Ший да санна Іаьдала балха тІа кЪахъегаш хиннача 11 вола юкЪерча Цечой Іаьлий вахара никъ а хьадар, ший балха декхараш кхоачашдеш. Денала орденаш елар даьна, вола. Йоккха хало я из цу дезалерча наха», - дийцар вай Мехкадас, цу деналах бизза

хиннача наьха вахара наькъах.

Боккхий дезалаш хІара шера дукхагІа хулаш латт вай мехка. БоагІача боараме уж хьалкхебе мел эшачунга хьожаш хургда вай, низ дІа ма кхоачча. ДоагІаш дола гІо ду кЪаман юкЪе белгалара болх беш йолча проекташа, хьальеца гІишлоша, хьаелаш латтача спорта моттигаша.

Мехкадас хьоахадир, дезала шу вай кЪаман наха юкЪера бувзамаш, беркате оамалаш, кЪаман лоархІамедараш чІоагІдеш, тоадеш дІадахъа дезилгах.

Доалахъен министерстве, бахархой тІаийбеш болх дІабихъар

Султиганакъан Йоакъап

Доалахъен министерстве, бахархой хаттараш, царна кьувлараш доашхаш, болх дІабихъар. Из хоам «Сердало» газетига бир

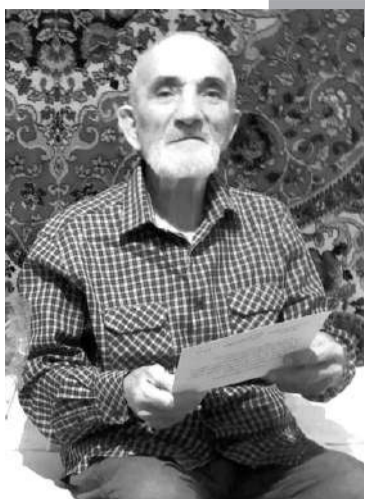
мехка каьмино.

«ХІара бетта иштта, бахархой хаттарашка ладувгІаш, болх дІакхухъ министерстве. Вахара оагІонашца дувзадени, шоашта

дукхагІа дагадоахкарех дувц наха. Юридикески оагІонцардараш да укхача эггара лоархІамечарех», - дийцар цигарча кЪахъегамхоша.

Болхлоша бахархошца дийцар лаьттан доазув ший доала-

хъа дерзадарах, доалахъарча боахама гІулакхах, бокъонга диллача хила деззача тайпара ший хІама каьхаташца мишта чІоагІде деза, иштта кЪахъега лаьтташ хьайдар мишта дІадахъа деза.

Шолже даькьалавийцар, 95 шу даьнна кьахьегега ветеран

Султиганькъан Йоакъап

Шолжа администраце вахара гьулакшашца ювзаеннаца отдела болхлоша даькьалавийцар ШайхаевГар Сайдали, цун 95 шу даларца. Иштта Российски Федерацие Президентугара даькьала вувцаш каьхат делар цунна, яхаш, дийцар «Сердало» газетуга шахьара мьре.

Баркал оал ветерана, цо иштта бляьха кьахьегега никь хьабарах, юкьарча а пачахьалкхен а вахаре, уж дегьакхувлача доккха даьца цо юкьедаьхарах», - йоакхоамо.

Республикан бахархоша а баркал оал кьахьегега ветерана, ираз долаш, могош волаш, из вахар ловш.

Галгьай мехка, ер шу дьадоладелча денз, цьи яьнна 18 моттиг хиннай

Козой Мадина

Ер шу дьадоладелча денз, Галгьай мехка 18 моттиг нийсьелар цьи яьнна, цу юкье пхи саг угарни газак цамогаш хилар, цьханнахьа газ ийккха моттиг яр. Цу тайпара хоам бу Галгьайче гьолла йолча Россе МЧС зарбан болх лелабераша.

Цигарча болхлоша яхачох, дукхагьа йола цьи яьнна моттигаш харцахьа лелабеш бола газ, тока гьирс баьнан долаш нийслу. Из зулам ца хилийтара цу боахама болхлоша, нах бахача чу а увтташ, царна кертера бокьонаш дьаьхеш, кьаьхег. Тьхарча хана, из болх дьабихьар Магьалбика кхален Заьзгакьонгий-Юрта.

«Кхерамзле хьогара дьайолалу», - йоак МЧС болхлоша, иштта тьаьхег, цьи ялара кхерамзлен бокьонаш йиц ца еш хилара.

Дег тьара гьо дар

Кьалбисарашта новкьостал де кийча хиннаб вай кьаман нах массахана

Султиганькъан Йоакъап

Чьоагьа лоархьаме моттиг дьалаьцар вай массане вахаре Палестине Газап токхаш болча бусалба наха гьо даро. Цу кертерча, боккхача боламо хьагойтар вай мехкарча наьха дегаш, мискача хьале эттачунна оарцагьовла вай нах мел кийча ба. Тьабувха гьирс, кхача, аьттув болчар ахча гудеш, чьоагьа оагьув хьаллаьцар вай кьамо цу наьха. Тха газета редакце таханара хьаьша ва республикерча парламента депутат вола, Халкьа Гуллама политикахи, наха юкьерча бувзамахи, дин оагьон моттигехи йолча комитета кулгалхочун гьонча вола, «Тешам» яха Даьла ший духьа гьо деш йола ганз хьайийлла, «Цагь йола Росси» яхача парте доакьашхо Кьоастой Башира Ахьмад. Вай мехкахоша, Палестинерча нахах доглазаш, царца лаьцача гьулакшах дийцар цо.

- Мишта дагадехар хьона наха гьо деш йола ганз хьакхолла?

- Цу ханашка нийсденнаца цьхаьцадараша сомаяьккхар са кер чу из уйла. 2013-ча шера цьавена, цьагьа вар со. Нана могош йоацаш яр, цудухьа вай мехка ваха аьнна сецар со. Москверча пачахьалкхен университете дешаш вар со «экономист-менеджер» яха оагьув хержа, вахаш а цига вар. Из ха дагалаьцача, вьалла дага а дацар сона; иштта йола проект айса вьашагьйолларга ма йий, аьнна. Цу хана вай республике болх дьаьхьош яр «Эздел» яха культуран, наха юкье яьржа йола моттиг. Цун доакьашхошта юкье вар со а. Даьла ший духьа наха гьо деш леларий кхетаче дьайихьар оаха. Цу хана чуьессар сона, из ганз хьакхолла уйла. Бутт баьлча, ганз вьашагььеллар оаха, «Тешам» аьнна цьи а тилла, бокьонца бола боккха болх дьаболобир ганзо. 2014-ча шера цунна кулгал деш хилар со. Дукхача хьаманна тьаьхьажа везаш болх бар из. Тайп-тайпарча моттигашка дьа-хьа ухаьш, гьо эшача наьха хьал ма дарра таьха дезаш хулар. Атта дацар духьал из оагьув лелабе. Халача хьале эттача наьха гьулакш таьха, зем баккха дега хало дар. Даьла кьахетамца, уйлай цьханкхетар долаш нах бар тха тоабан юкье. Проекташ кхоллаш, наха новкьостал дара мугь оттабеш, кьахьегар цар хьара денна. Тхоай мел болча низаца кьахьегар оаха, массахана цьханнахьара хьама дарга сатувсаьш, хьежаш нах багьаргоацаш. Вахара хьал аттачача доаккхаргдола, пайда хургбола хьама лаха хьожар тхо эггара хьалхарча юьхьанца. Ма дарра аьлча, чкьаьра меттел, из лувцаш дола зьак лалашдора оаха, гьо эшача сага.

- Цу беркатеца гьулакша тьехьа гьо деш мала вар шоана?

- Цу хана лаьдалгара гьо хулар тхона. Хьара бетта «Тешам» яхача ганзо дуача хьамах дьиза дола тускараш дьадекьар мискача наха. 2014-ча шера 3000 эзар совгьа дезал бар тхога дьаьзбаь латташ. Из болх дьабакьа, Даьла духьа гьо деш лелараш эшар тха тоабанна. Иштта цьхайолча моттигашкарча болхлоша гьо дора тхона, наха хьамаш дьаекьаш. Из гьулакш дьагьа дьадохийтаргда аьнна мел хетараш, юкьелаца хьожар тхо. Белгалде деза, укх итт шера кьахьегаш, тха болх дикка тоабаларгахьа бийрзаб, аьнна. Тахан оаха кьахьег пачахьалкхен балха моттигаш юкье-

лоацаш, гьо эшачарга телаш дола ахча дьакхоачийташ. Мискача наха чьоагьа новкьостал хул цу ахчак.

- Палестинерча наха гьо деш дьабихьа болх вайна массанена лоархьаме ба. Мишта дьачакхдаьлар из деррига, фу аргдар ла тахан?

- Вай кьаман вахара истореца Юдужаргдолаш, дусаргдолаш хьама да из! Палестинерча бусалба наха, Израила юкье из хатар латтача дуккхача шерашка, вай наха чьоагьа дагадоаллаш хьама дар из, цу наха малагьича тайпара оарцагьбаргба ца ховш. Тахан аьттув хилар вай царна новкьостал де, Даьла кьахетамца. Из аьттув вай баьлар, цкьа-дале, РФ президента Путин Владимира Палестинерча наьха оагьув хьаллоацаш хиларах; шозлагьа-дале, вай мехкада Келаматанькъан Махьмуд-лаьла вар цу наха гьо гуде аьнна соцам баьр, из беркате гьулакш доаржаде аьнна амар деннар. Тха ганзе, иштта кхьйолча Даьла духьа гьо деш йолча моттигашка, вьашагььехка лаьрхьла тоабаш яр из болх тьателла дьаьхьош. Хьалхарча кхетаче массарашка хоам бир оаха, «Тешам» ганзо, дьакхача наьха клубо шоашта могогача тайпара цу наха хьамаш гулььегьа, хьаьта администрацеша шоаш дьаьхьоргба из болх. 2023-ча шера гуйран тьехьарча бетта 14-ча дийнахьа дьакхайкадир оаха из беркате гьулакш. Цьха дега тоам беш тамашийна хоза дьадоладелар деррига. Из оаха кхайкадаьча миноте денз; хьааха, тайп-тайпара новкьостал де болабелар вай мехкахой. 200 тонн совгьа хьамаш гульир вайцига, 79 млн сом ахча дар. Чьоагьа хоза этгар вай кьаман нах, цу мискача наьха гьулакшага хьажа. Цьхаьцца гьулакшаш кхоачашде шоаш дьаьхьача шерашка Юадеш лаьтга ахчаш хьакхуьар бахархоша. Юрташка, шахьарашка мел баха нах хоза урайттар цар оагьув хьаллаца! Вай кьаман наьха оамал я из, мискачунна гьо де кийча хилар. Чьоагьа сагота хулар бахархой; дьакхоачаргьийхьогь уж хьамаш Газерча нахага, яхаш. Мехкадаьга гьолла, деррига новкьостал царга дьакхоачаргдола наькьаш лохаш да тхо, аьле, дегаш тедора оаха вай мехкахой. Из чакхдоаккхаш латтараш сои, дийша саг вола Цьолой Нурдини вар. МЧС фецарча кемаца Шолжа-Гьалий тьара дьадаха, Египтерча Эль-Ариш яхача шахьара аэропорте Юдаьлар тхо. Цигарча, Египтерча, гьо деш йолча ганзага дьаелар оаха хьамаш. Дий ди даьнначул тьехьагьа, Газерча бусалба нахага дьакхачьар вай мехкара хьаййта хьамаш. Хьара яьшка чу каьхат дилладар оаха: «Ер хьамаш шоашка дьакхоаче - тхоца бувзаме довьалаш», - аьнна. Йоккха юкь ялалехь, Газера бахархой, бувзаме бувлаш, вай мехка доккха баркал оалаш бар. Вай фу кьам да, Галгьайче яха республика мичахьа улл, яхаш, хеттар цу мискаша. Чьоагьа цецбаьнна бар уж, вай мел да дьахайча. Боккхача мехкаша гулдаьчул дукхагьа новкьостал вай мехкагара кьаьчад, яхаш, тамаш еш бар.

- Вайцига чуье моттигаш кораяь Палестинерча наха. Тахан миштад цар хьал, фу леладеш ба уж?

- Тахан вай мехка леш бараш 94 саг ва. Мехка, цигарча вахарах бега; дукха халонаш, Газап эза нах ба уж. «Тешам», дьакхача наьха клуб, республикера бувзамахи кьамашта юкьерча политикахи болча оагьон болхлой цар ва-

хара хьалашка хьожаш ба. Царга эрсий мотт Юмабайташ, вай мехкара культура, ладаташ дьадовзийташ кьахьег вайцига. Чьоагьа хоза хет, царна вайцига паргьата йолаш. Даьла кьахетамца, хана йоахал шоай мехка кхийтта, Палестине маьрша вахар дьадаьха аьттув хургба цар.

- Кьыболча нахага хьежача, тахан вай мехкарча бахархошта лоархьамедараш малагьаш да аргдар ла?

- Хьай кара хьама доацаш, зе езаш хул хьа цу мугьарера моттигаш. Масада, Египет боккха мохк ма бий, 100 млн совгьа адам дахаш. Динах боакхаш бола нах, цихеза лилманхой дукха бах цига. Дале а, цигарча цьхан вахархоцо аьлар сога, вай кьамо ший ладаташ, эздий оамалаш, динцара гьулакш чьоагьа лораду, шоай культуран гьулакш хам беш нах да шо, аьнна. Ма дарра аьлча, цигара бахархой цецбувлаш бар, иштта боккха боацача мехкарча наха, цьха барт кхийтта, цьхатарра ураьтта, иштта доккха новкьостал лалашдарах. Интернете гьолла цар деча кьамаьлах а, гуш да из тахан. Карарча хана, кьаман беркате оамалаш лораяр, йоаржаяр, кьыболча нахах дог лазаш хилар, чьоагьа лоархьаме да. Дикал йоаржае сихваля веза саг. Дуне-м дьаьха дац, вахара ха сиха йода! Кхувш латтарашта хоза масал хургдараш дита деза вай. Из да тахан кертердар. Ла хьама эшачун дог хьастарга хьежжа хул, хьона Дала луш бола аьттув. Из дагалоатгадеш хила деза вай массахана. Духьал из оагьув керте лоацаш, дьаьхьош ба «Тешам» ший болх, укх массивтта шера.

- Ахьмад, фу аргдар ла вай мехкахошка?

- Кьаман хьама лоарадеш, дьагьо аргдар аз тахан: кьаман оамалаш, ладаташ, культура, сийдолча кьоанош-кара вайга хьакхачьар. Дунен вахар атта дац... Вьалла а дагадоацача хана, хьона ца меттача тайпара хувцадала йиш я гонахьара хьал. Цудухьа чьоагьа лоархьаме да, вьаший барт лорабеш, оагьув хьаллоацаш, дьакадар доаржадеш, дахар. Чьоагьа лоархьаме да беркатедар Юмадеш хилар! Эздийча нахага товш дац йоахар, цьаьрматал, хьагь хилар. Даьла раьза вар хьаллоацаш, даха деза вай. Воаш беш бола болх, бектокхаме дьабакьа бега вай. Лоархьаме да из хьара сага вахаре. Тьаккха хургба вайна юкье барт, безам.

РСХЦ филиала болхлоша кийчбу шоашта когаметта длаоттаргбараш

Коазой Мадина

Дешархошта лаьрхIа «Къонача ахархой клуб» яха моттиг хъайийллай вай юртбоахама гIулакхах болча оагIоно. Шолжа-Шахъарерча Келаматанакъан Iалихана цIи лелаеча № 4 йолча ишколе дIахьош ба из болх. Из хоам тха газетага бу РСХЦ зарбан болх лелабераша.

Берашцара эггара хьалхара урок дIайихъараш бар РСХЦ филиала кулгалхочун гIонча йола Мураданаькъан Марем, тохаме балхаш дIакхухъача лабораторера микробиолог Цукумова Татьяна.

Дешархошта цар дIабовзийтар юртбоахама гIулакхах болча оагIоно вай мехка дIахьош бола болх, лабораторерча тохамех дийцар.

«ДIахойодача хана а, дIакхухъа лерхI дешархошца ахархой гIулакх довзийташ йола урокаш. Беркате лекцеш кийчъергья берашта, вай мехкарча юртбоахамца ювзаеннача моттигашка гIолла экскурсеш ергья», - дийцар тха газетага.

Алхастерча кагирхошца, терроризм йоацача дуненах дийцар

Султиганаькъан Йоакъап

кхален администраце.

ПалгIайчен Алхастерча кагирхошта дийцар «Терроризм йоацача дуненах», унзара доацача вахарах, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага Шолжа

«Терроризм йоаца вай вахар» яха хьехам беш йола кхетаче дIайихъар, юртарча культуран ЦагIа. Из дукха ийрча вахаранаькъаш довзийташ йола кхе-

таче дIахьош, кагирхошта гойтар «Терроризма духъала бола кагирхой» яха документальни фильм, цига дувцар терроризм йоахаьра бахъанах, адамашта цо юкъедахъача унзарча вахарах», - аьлар хоамо.

Кагирхоша цигара хъаййцар, терроризмах хулаш дола во малагIа да хар, из нийслургдоацаш де дезар, граждански сакхетам лакхбе безаш хилар, экстремизма, терроризма духъала къовсам лоаттабе безилга.

Колледжа студенташа дин викалалашца лоархIаме дешаш дийцар

БIарахой Муслим

Укх деношка, Iарпенаькъан Ю. И. цIерагIча политехнически колледже, кхетаче хилар студентий, ПалгIайчен дин викалалашца. Цига хьоашалгIа баьхка-

бар Мержой Адам, Малсаганаькъан Мухъмад, яхаш, дувц «Сердало» газетага дешара моттига викалалаша.

«Кхетаче дIахьош, дийцар кергтера дешаш, цу юкъе, бусалба динга диллача, ца

доагIаш леладераш а, наркоманеца, терроризмаца дувзаденнараш а. Кагирхоша шоашта дагадоахка хаттараш делар хъьашашка, царна доагIа жоп делар», - йоах хоамо.

Хъьашаша белгалдир, цу

тайпара дIахьош йолча кхетачен боккха лоархIам хилар, кагирхошта цигара хъаьца пайда хилар.

Шоай кхетаче йистейолаш, дин викалалаша кагирхой гIахьийхар дика дешара, вахаре нийса никъ лелабара.

МагІалбике ворхІ урам тоабержба карарча шера

ГІазданаькъан Ахьмад

«Фусам, шахъара хьалаш» яха къаман проект дика кхоачашъеш хиларах, ший куц-сибат хувцаш йоагІа тІема сийлен шахъар МагІалбик. ДІадахача шера бахархоша ворхІ юкъара доазув белгалдир; тоаде дезаш да, аьнна. Карарча шера уж доазонаш бахархошта а хьашашта а лаьрхІа тоаде лерхІ.

«КердайоахаргІолча моттигех да Кавказски, Шейх - Мансура, Панфилова, Покрышкина, Юбилейни, Димитрова, Переславске урамаш. Уж кастлуш дийнлургда, хоза тоадаь хиларца, укхаза уж тоадеш дола балхаш дІахьоргда, шахъара дика хьалаш хьакхолларгда», - аьлар «Сердало» газетага МагІалбика-Шахъара администраце.

«Фусам, шахъара хьалаш» яха къаман проект Россе шахъараш тоаяра, уж хозагІа хилийтара, наьха вахар кхераме доацаш хилийтара тІахьехаш я. Къаман проект хилар бахъан долаш, ГІалгІайчен юрташ хувцалуш йоагІа, уж салагІара а вахара а дикагІа хьалаш долаш хургъя.

Іаьлий-Юрта ухаргІола цхьаькха маршрутни такси еза

Гаьгенаькъан Мартина

Іаьлий-Юрта ухаргІола машин эш, хІана аьлча йолаш йола юкъара транспорт кхоачам болаш яц. Моттигерча бахархоша, цу гІулакха тІахьожам беча Іаьдалга дехар ду, цу дешаца дувзаденна кхоачамбоацараш юкъера дІадаха, яхаш. Цу тайпара ба «Сердало» газета корреспондентага баь хоам.

«БІарчача дийнахьа лелаш йола транспорт дукха яц, хила езачунга диллача. МалагІаш да ца ховча бахъанех, кхо бутт ба транспорт йоаца. Маршруткаш оала транспорт Іаьлий-Юрта Іуйрийна, сайрийна кІезига хул. Дукха студенташ дешара тІехьабус; хІаьта болхлой, шоаш тІехьабусаш хиларах, кулгалхошта хьалхашка бехказабувла безаш хул. Из сурт да хІанз цу юр-тара дар, 17 сахьат даьнначул тІехьагІа, бІарчча сахьаташ доахаш нах хьешаш латт транспортага, из а хург ма йий аьнна теша йиш йолаш хилац», - аьлар цигарча цхьан яхархо-чо Йовлой Томас.

Белгалдаккха деза, бахархой цкъа баха Іийнабац ГІалгІай Республикан таьрахий дегІаахара, промышленноста министерстве, транспортаца дувзаденна дош кхоачашдар дехаш.

2024 шера ГІалгІайче 16 никъ тоабержба

Коазой Мадина

Карарча шера, «Кхерамзлен дикал йола наькъаш» яха проект кхоачашъеш, 16 никъ тоабе лаьрхІад, цар дІоахал 29 км да. Цунах дийцар «Сердало» газетага цу боахама зарбан болх лелабераша.

Масала, Наьсаре лаьрхІад Наьсар-Кертен, ГІайрбик-Хьажий яха урамаш тоаде, цар дІоахал 3,25 км.; 1,64 км да. ХІанз укх сахьате, дІадахача шера дІадоладаь хинна балхаш да деш, уж да машина наькъаш «Наьсаре-МагІалбик-Лохера Къаским-Тирк», уж

пхи километр дІаьха да.

«Къаман проекта чуйоагІача, наха шоаш кхоллача гІишлошта а терко е лаьрхІад. Цу тайпара, карарча шера Илдарха-ГІалий тІарча Шолж оалача хи тІа гІолла тилла тІий тоадергда. Укх кІира из тоадаь дала мегаш

да. Цхьаькха тІий да тоадеш, карарча шера - Экажжъонгий-Юртарча Кен оалача хи тІа тиллар», - аьлар ГІалгІай Республикан наькъаш тоадерий министерстве.

Белгалду, 2023 шера республике 45 км машений наькъаш тоадаьд.

Боккха болх дІахьош, тоае езарех я вай мехкара 450 гІишло

Султиганаькъан Йоакъап

ВІаштІара даь ценош тоадара тІехьа кхеллача программанна юкъеаьцар вай республикера 450 гІишло. Из хоам «Сердало» газетага бир Мехкадаь зарбан болхлоша. «ГІишлош даггара хьалъеш латт вай мехка, бакъда хІара гІишло ший ха

йолаш я. БоагІача боараме кулг тохаш, тІахьожам лоаттабеш къахьегаш хилча, гаьна-яккха йиш я из ха», - белгалдир вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас, гІишлош тоаярах йолча программах дувцаш.

Иштга цо хьоахадир, гІишлош тишъеннача ларда, гонахьарча

пенашта кулг тохаш, куц эргадоккхаш, вай мехка къахьегилга. 100% кхоачаш чакхбаьккхар из болх дІадахача шера МагІалбика кхалерча Базорканаькъан цІерах болча урам тІарча мас-сехк цІагІа, Іаларой цІерахча урам тІарча № 80 йолча, Осканаькъан урам тІарча №6 йолча цІеношка.

Укх шера цу тайпара болх дІабахьа лерхІ МагІалбике, Наьсаре. Вай Мехкадас дийцар; гІишлош хьал тиш ца дала-ра тІехьа доккха дакъа лоацараш бахархой шоаш ба, аьнна. Шоаш бахаш йола моттигаш лораш, доал деш, ханнахьа кулг тохаш хилча, куц кхыча тайпара хургда.

Галгай мехка гишлош ярца даьха толамаш доккха да

Султиганькъан Йоакъап

Діадахача шера, вайцига гишлош яра даькъ тІа докхий толамаш даьхар. Республице хьалгъяьй 151,1 эзар кв.м, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка министрий кабинет. «Карарча хана баь-

ккха толам діалаьрІача, 111,9% хул. Дукхаза вІаштІара даь цІенош - 59,9 эзар кв. м я. ДукхагІа ИЖС даькъ тІа - 91,1 эзар кв.м я», - йоах хоамо.

Белгалдоаккх, ерригача а Российски Федераце ГІолла діадахача шера 110,1 млн. кв. м

вахара гишлош яь хилар. Росс Президент Путин Владимира белгалдир, из вай паччахьалкхен боккха толам хилар.

Иштта, Галгайчен гишлошъяра даькъ тІа, промышленносте, туризме, юртбоахаме дика хьокхамаш да. Из деррига а социально-эко-

номически оагІорахьа мохк дегІаахара лоарІааме да.

Из гІулакх довзараша яхачох, квартирашца дувзадenna дош кхоачашдара болх тоабергба, дикал а лакхьергъя. Доал деча даькъ тІара доазонаш доагІача беса леладеш хилча, лаьрІачунга а кхоачаргда.

Ша хургбоацаш, наькъашкара хьал лорадеш, къахьийгад бийсан цу даькъ тІарча болхлоша

Коазой Мадина

Массахана фийла хила безаш ба, наькъашкара хьал лорадераш. Диллача лайх ша бергбоацаш, бийсан арабаьнна, шоай болх діахьош хиннаб уж. Геттара чІоагІа теркаме эца езарех я урхенаш, мухаленаш. Республикан ерригача кхалешка діабихьаб из болх.

Наькъий гІулакхех йолча министрствон зарбан болхлоша бу газетага из хоам. Машинаши пхе тоабак латта къахьегамхойи арабаьнна, цІендир наькъаш. «Дехар ду оаха бахархошка, боккьал а лоралуш, наькъашка лелара бокьонаш телха ца еш хила. Наькъаш тешаме доацача хана, геттара фийла хила деза шо!» - белгалду цу оагІон викалаша.

40 совгІа моттиг тоае лерхІ республике укх шера

Султиганькъан Йоакъап

Тайп-тайпарча моттигашкара доазонаш тоадеш, хьинаре къахьегаш ба вай мехка. Укх шера тоае лерхІараш я 40 совгІа моттиг. Из хоам «Сердало» газетага бу гишлош

балхех йолча министрствос.

«Шахьара моттигаш тоаярах йолча къаман проектага ГІолла дукха урамаш, паркаш, аллеяш, наха салаІа ха йоаккхаш йола кхьйола моттигаш тоаеш латт вайцига. Цу балхо кердача, хо-

зача куца тІа доаладу шахьара гІулакх. Цу мугІарера боккха болх діабакхьа лерхІ Наьсаре, МагІалбике, Илдарха - ГІалий тІа, Шолжа-Шахьаре, иштта респбликерча юрташка а», - дийцар тхога министрствон болхлоша.

Цу тайпара діахьоча балхо дика атгача доаккх бахархой хьал, арабаьнна салаІа, сагталла болабала лаьрхІа тоая латташ хоза моттигаш хилча, наьха дега хьал а кхьича тайпара хул.

Наькъашка лоралуш хила, яхаш, кхайкарал ду бахархошка

Гаьгенаькъан Марина

Бийсан диллача лайх, наькъаш ккерамеча хьале дийрзад, цунга хьежжа, бахархошка лоралуш хила, яхаш, кхайкарал ду Іаьлий-Юртарча администраце болхлоша.

МЧС болхлоша яхачох, ер кхо ди лоа делхаш хургда вай мехка. БоагІача боараме лорацаваларах, машин кхаста а кхеста, наькъа юхерча ор чу вахав Іаьлий-Юртара вахархо. ТІаьда лоа уллача хана, каст-каста хулаш хІама да из. Боккьал а шортагІа лела, наькъашкара бокьонаш лораеш хила», - белгалду Іаьлий-Юрта вахача, машинаца новкъа лелача Овшанаькъан Ювсапа.

1 700 литр гаргга ций дІачуденнад вай мехка 2023-ча шера

Коазой Мадина

ДІадахача шера, Давла духьа ций дІачутелараша 1 700 литр совгІа ций дІачуденнад вай мехка унахошта лархІа. Царна юкье массахана ций дІачутелаш бола маІа нах - 77,3%, кхалнах - 22,7%.

Из беркате гІулакх леладерашта юкье духагІбараш 25 шергара 35 шерга кхоачаш ба. Из хоам бераш ба паччахьалкхен зарбан болх лелабераш.

Ций гулдеш боламаш дІакхухьаш йолча ций дІачуидеда моттигера, из дІакхоач республикерча кертерча дарбанче, МагІалбика, Шолжа шахьарашкарча дарбанчешка, кхайкора дарба деча диспансере, нанеи бери лорадеш болча оагІон дарбанче.

Вай мехкарча наха; Давла ший духьа, яхаш; мах боацаш дІачутел ций унахошта. Вай кьамах болча наха, раьза болаш, хьаллоацаш, дика гІулакх да из.

ГІалгІайчен дешархой Јомабу, лорий хьалхара новкьостал де

Гаьгенакьан Мартина

Іаблий-Јурта «Хьалхара лорий новкьостал дар» яха говзанч-гойтам дІабихьар. Из болх дІабихьа дагадехар «Наьсарен кхален Іаблий-Јуртара гимнази» оалача ГБОУ хьехархошта, дешархошта, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага цигарча ви-калаша.

«Хьалхара лорий новкьостал дар» яха говзанч-гойтам дІабихьар 10-ча класе дешаш болча Йовлой Раянас, Паьнажанакьан Тамилас дика кьахьегар бахьан долаш, уж хьалхара бац шоай хьамсарча ишкола вахаре цу тайпарча гІулакха юкье дакьа лоацаш. Из болх дІабихьале хьалха, йиҠигашта хьийхар лорий говзал, психолога болх а цунна юкьебоагІаш бар. Дешар дІахьош, цар хьагойтар кулг е ког кагбаь хилча, мишта дІабехка беда, нагахьа санна кхьйола йийлла е кьайла «беттиг» оалача кепара чов ехкаш хилча фу де деза. Цул совгІа, дешархошта хьийхар кулг дІа мишта дехка деза, нагахьа балам чурайккха хилча.

«Дезо» оалача кепара из чов мишта дІаехка еза, лохера мочхал чурайккхадале «дирст» оалача тайпара из дІадедка дезилга», - аьлар хоамо. Белгалду, цу тайпара говзанч-гойтам юрташкарча дешара моттигашка дІахьош хилча, цох пайда боалаш хилар.

149 эзар совгІа болча вайцигарча наха шоай унахцІенон хьал техкар дІадахача шера

Султиганакьан Йоакьап

Лорашка чакхбувлаш, шоай унахцІенон хьал техкад дІадахача шера 149 эзар совгІа болча наха. Из хоам «Сердало» газетага бу Мехкадаь зарбан болхлоша.

«94, 8% кхоачаш из декхар кхоачашде аьттув баннаб тха. Ший ханнахьа лорашка ваха чакхвалар, чоагІа лоархІаме да сага шийна санна цун гонахьарча наха а. Халачарех лоархІаш дола лазараш хлетта хьакхийтта-

ча хана гучадоал каст-каста лорашта дІагІаухаш хилча, цунга хьежжа, дарба де а аттагІа хул», - белгалдир вай Мехкадас, цу балхах дувцаш.

Иштта Мехкадас теркал-дир, Россе президента Путин Владимира кхеллача цу про-

граммага гІолла, мах боацаш, ший унахцІенон хьал тахка йиш хилар доккха дика долга, цу гІулакхах бахархошка ханнахьа кхайкарал де дезилга. Лакхача боараме дІабихьа беда вай из болх 2024-ча шера.

УнахцІенон министерстве лоархІаме дешаш дийцар

Коазой Мадина

Укх деношка республикан унахцІенон министерстве кхетаче хилар, ГІалгІай Республика унахцІенон министраца Антошканакьан Заремайца, юкьар-

ча совета, юкьарча палата доакьашхошца. Цига дийцар унахцІенон урхаленна хьалхашка латтача декхарех, иштта бахархой хаттараш тахкара балхах лавца, яхаш, хоам бу цигарча зарбан болх лелабераша.

Юххьанца ше кьамаьл деш, министра белгалдир, унахцІенон балха юкье юкьарча кьахьегама доакьашхой хилар лоархІаме долга. Цар нахьа хаттараш тохкаш хилар, хьалхарча арҠагІа эшаш да.

«Сай оагІорахьа со ала йиш йолаш я, со массахана кийча я нахьа хаттарашка ладувгІа, царца кьамаьл де», - аьлар Антошканакьан Заремас.

ГалгІай мохк кІезигагІа зуламаш даьча кхаь моттига юкье ба

Султиганаькъан Йоакъап

ГалгІай мохк Россе кІезигагІа зуламаш даьча кхаь моттига юкье ба, из тохкама болх дІабихьар я «РИА Рейтинг», яхаш, дийцар «Сердало» газетага моттигерча министрий кабинето.

«Цу тайпара тохкама болх дІабихьарах, гуш хилар 2023 шера Нохчашкахаь, Селашкахаь, ГалгІай мехка кІезигагІа зуламаш даь хилар. ГалгІайче 40,8 зулам даьд 10 эзар бахархошта юкье.

Гулакх довзараша яхачох, цо хьагойт вайцигара хьал дика долга, бокъонаш лораеча болхлоша, Іаьдало, боахамаша шоай болх лертгІа хьабеш хилар.

ГалгІай Республикан Лакхехьарча суда керда председатель вовзийтар

Султиганаькъан Йоакъап

ГалгІайченна вовзийтар моттигерча Лакхехьарча суда керда председатель Пазданаькъан Ийса, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГалгІай Республикан Кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Баматгире Ийсай кердача

балха тІа абгтув балба, закон нийсхонца лораде а ший балха тІа толамаш даха а. Из хала а чоалхане а болх ба. Кхелахо нийсхо йолаш хила веза, хІана аьлча цох тийша да цхьаволча сага вахар. Нийсхо йола судхо - из ва законо дІадеххача беса кьахьегаш вар, юкьара вахар дика довзаш, паччахьалкхен цІерагІа болх беш вар», - аьлар ГалгІайчен кулгалхочо Кела-

матанаькъан Махьмуд-Іаьлас, из лоархІаме дош ше дувцаш.

Цо белгалдир, республикан Лакхехьарча суда председателя профессионални говзал лакха хилар, цо балха тІа нийсхо лелаеш хилар, хьамсарча мехка ше беш бола болх, ала хІама доацаш, цо дика дІахьош хилар. Цу дерригне а, Махьмуд-Іаьлас яхачох, таро хулийтаргья бокъонаш лораеча, бахархой кор-

тамукъале Іалашгьеча, закон чІоагІдеча кергтера толам баккха.

Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас иштта, Пазданаькъан Ийсайх дувцаш, аьлар; цо кулгал деча, нийсхо лелаеш йолча российский суда сийдола Іадаташ совдувлаш хургда, иштта шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашдеш а хургья.

Машин лочкьяяр, цхьан шера ах шера болх бергболаш, бехктокхаме эзав

Султиганаькъан Йоакъап

Наьха машин лочкьяяча Галашкарча вахархочоа, цхьан шераи ах шераи Іаьдала болх бе безаш, гІод техар. Из хоам «Сердало» газетага бир Іаьдала болхлоша.

«Шолжа кхалерча судо гучадаьккхар, 2020-ча шера ахан хана, Шолжа-Шахьерара саг шийх тешаваь, оапаш бийца, «БМВ 525» яха машин цо йига хилар. Цул совгІа, машина тІалатташ хинна гІод дІатакха, машина даьгара 14 эзар сом ахча дІадихьад цо.

Ший тийшаболх чакхбоаккхаш, гІод дІа ца токхаш, ше хьайца из машин кхыча сагага юхаекхай цо. 247 эзар сом зе даьд цо машина даьна. Ше Іехавьалга хайнача вахархочо, зуламхо суде дІачувеннав.

Машина даьна ахча юхаденнад тийшаболх кхостабаьчо, цул совгІа, цхьан шераи ах шераи Іаьдала болх бе бехктокхаме а эзав из.

Наьсарерча Іам тІара хьал тохкаш хилар МЧС болхлой

Коазой Мадина

Наьсарерча Іам тІара хьал тохкаш бола болх дІахьош хилар, вай МЧС болхлой. Из хоам тха газетага бу цу моттигерча кьахьегамхоша.

«Ша баь ха латгача хана, из сома ба е бохаргболаш ба, аьнна, уйла ца еш, ша тІа дувлаш, ловзараш леладу вай бераша. Из чІоагІа кхераме, тІахьожам лоаттабе безаш хІама да. МЧС болхлоша кхай-

карал ду бахархошка, бокъьал а Іам тІа ма ахийта шоай бераш, тІахьожам лоаттабе царна, хьалхадаккха, ша тІа валар чІоагІа кхераме хІама долга», - белгалдир МЧС.

Ша мел сомал долаш ба хье-

жар уж. Таханарча дийнахьа 7-12 сантиметр сомал долаш ба Іам тІара ша. Гонахьа лийнарашца цу гІулакхах дувцаш, лоравала везараш хьалхадохаш, болх дІабихьар цар.

ГалгIайче дакъа лоацаш хургья «Команда РСМ» яхача ерригроссе яхье

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгIайчен кагирхой дакъа лоацаш хургба «Команда РСМ» яхача корпоративни яхье. Из вIашагIеллар я Россе кагирхой союз, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГалгIай Республикан кагирхой комитета зарбан болх лелабераша.

«Карарча хана, ГалгIай Республикан кагирхой гIулакха йолча комитета болхлоша вIашагIтох къонабараш. Шоаш студенташца дагабоалаш, Яражанькъан Адама, Чажкенаькъан Iаьлас дийцар, Ерригроссе программах лаьца. Кхоане йолча кагирхой таро я дий даькъах цаI харжа.

Россе кагирхой союза доакъашхой, нагахьа санна уж цу юкье бола 6 бутт ха яле; цул совгIа, наха юкье къамал дара балха говзал цар яле, уж «РСМ.Активист» яхача даькъа юкьебах яиш йолаш ба. ЛаьрхIа проектни балхий, программмай кулгалхошта хьождаь да Российски союза «РСМ. Болхло» яха дакъа. Россе кагирхой союза чубоагIача зарбан болх лелаберашта дукхагIа эшар я «РСМ.Медиа».

ХIаьта «РСМ.Команда» яха дакъа моттигашкарча кагирхой союзашта, юхьанцарча тоабашта, студентий клубашта лаьрхIа я, царна юкьевоагIа 4 саг. Даькъа лоацарашкара дехараш хьайдергда, лаьрхIа йолча Россе кагирхой союза сайта тIа, савкура бетта 11-ча денга кхачалца», - аьлар кагирхой боахаме.

Белгалду, котваьннача ийс сага 50000 сом лургхилар. Россе кагирхой союза таронаш я, моллагIа йола керда организаци дегIакхува. Къаьстта совгIат лургда РСМ моттигерча организациена.

Паччахьалкхен драмтеатро керда спектакль оттаяь

Коазой Мадина

ГалгIайчен паччахьалкхен драматический театро «Маьр-нанеи ялх нуси» яха беламеча жанрах латта керда спектакль оттаяь, из

гойтаргья театра сцена тIа, наджгоанцхой бетта 27-ча дийнахьа 15.00 сахьат даьлча, яхаш, дийцар ГалгIай Республикан паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

Из язьяьр ва Узбекистана Турпалхо, халкъа йоазанхо, искусствай гIорваьнна болхло Хусанходжаев. Ший йоазошта цо кепе етташ хиннай Саид Ахмад яхача цIера кIалха.

Чулоацама керте латт, доал дIахеца ца тугаш йола ялх виий нанеи из юхатоха этта ялх нуси. Царна из карагIдоал, этта хьал дикача оагIорахьа дIа а къоастадеш.

ГалгIай къаман библиотеко «Кердача книжкай уйче» яха проект дIайолаю

ГIазданаькъан Ахьмад

ГалгIайчен Янданаькъан Джамалда цIерагIча къаман библиотеке дIайолаеш я «Кердача книжкай уйче» яха проект, цо тIахьех мехка бахархой, тIехьарча хана арадаьннача мехктохкама литературан оагIонаш йовзара.

«Тха библиотекан къаман-мехктохкама отделе из болх вIашагIбеллаб, ГалгIайчен бахархошта юкье исбахьален, мехктохкама литература довзийта дагахьа. Цо таро хулийтаргья би-

блиотеке ухаца наха къаман исторе, культуран, хьамсарча мехка Iадатий оагIонаш дикагIа йовза. Иштта кагирхой а боккхагIбарий а безам дешара тIаозаргба цу гIулакхо. Кердача книжкаша массаза гIадвуг дешара тIера вола саг. Тхо долча хьавеначуна, массахана корадергда шийна деза книжка, из лаха таро луш да укхаза хьагойташ дола книжкай мугIараш», - аьлар «Сердало» газетага ГалгIайчен къаман библиотеке.

«Кердача книжкай уйче» яхача проекта чудагIлаш, ГалгIайчен исторена, культуранна хетадаь

керда книжкаш довзарал совгIа, гIалгIай меттала яз деш болча наьха кхолламашца дувзадenna балхаш гургда царна.

«Кердача книжкай уйче» яха проект - из я ГалгIайчен бахархошта лаьрхIа дешара керда таро.

ИЗО музейс арахийцад истори, искусство езарашта лаьрхIа ханорг

ГIазданаькъан Ахьмад

ГалгIай Республикан исбахьален искусствай паччахьалкхен музейс кийчдаьд, гIалгIай къаман истори, искусство езарашта лаьрхIа ший тайпара совгIат - начIал долча суртанчас Ильясанаькъан Индирай балхаш тIадола ханорг. Из хетадаь да гIалгIай паччахьалкхен 100 шу дизара. Цу ханорго моллагIа моттиг а хозьергья, бIарг а гIадбугаргба, гIалгIай лоархIаме истори дагадохийташ.

«Тха музейс арахийца ханорг боккъонца дола искусствон жовхьар да. ХIара бетта оагIон тIа го йиш я, гIалгIай къаман къаьнарча ханашка цу беттаца дувза-

денна могадеш а нийслуш а хиннараш. Цу оагIонаш тIа гIалгIай къаман тIабувхабу гIирс, вахаре лелаяь хIамаш, кхы а дуккхадараш го йиш я. Цо таро хулийт

дIаяхача ханарча вахарга кхача, вай даьшцара бувзам сомабаккха», - аьлар «Сердало» газетага ГалгIайчен исбахьален искусствай паччахьалкхен музея кулгалчочо ТIумхой Любас.

ГалгIай къаман белгалонаш, таханарча заман искусствон оагIув, иштта кхы а дукха чулоацам болаш да Ильясанаькъан Индирай сурташ. ХIара оагIон тIа искусствон тамашийна куц го йиш я, из хьакхеллад суртанчас, ший къаманцара боккха безам гойташ, хьалхарча вахара оагIув юкьеюаккхаш, вай къаман Iадаташ, хозал йовзийташ.

НачIал долча суртанчас кхеллача сурташка хьежача, го йиш я дIаяхача ханашка хиннача вахарцара цун бочал. Цу ханоргах наха доккха совгIат хургда, ший къаман культура, истори дезаш волчо лакхара мах оттабергба цун хозала, цул совгIа, хIара денна цхьацца кердадараш до-взаргда наха.

Ханоргаш башха дукха арахийцадац, бакъда ший вахара кIеззига хозал юкьея безам болчоа, из кхы а дезагIа хургда, бIарчча шера цу тIара гIалгIай культуран жовхьараш довза йиш хиларах.

КъаьнагIчарех цаI вола журналист

Цолой Iаьлий Руслана
80 шу дизарга

Ирчакханаькъан Сали

Таханарча вай къаман профессионални журналисташта юкъе, воккхагIчарех ва Цолой Iаьлий Руслан. Цъа бутт баьнна мара хиннавац из, вай мохк бохабаь, деррига къам арадаьккхача хана. Руслан вай хиннав 1944 шера наджгоанщой бетта 25 дийнахъа Мочкый-Юрта.

Кхы а кхо шу даьлча (1947), да воацаш вус из, из кхийнав Сурхо тIарча Овшанаькъан Махьмада Фасимана дезале. Казахстане из кхувш вена моттиг Алмата габна йоацаш хиннай, Весёлая Жизнь яхача юрта

дIадахад цун хозагIдола шераш. ТIехьагIо, 70-ча шерашка, космонавтшата дачаш а яь, чIоагIа хоза тоаяь хиннай йоах из моттиг. 1951 шера цу юртарча ишколе деша а вахе, 1957 шерга кхаччалца Илмай кIоаргал Юмаеш хул из. Ялх класс яьккхачул тIехьагIа цIабоагIа уж, нана Шолжа-Палий тIарча СМУ-3 балха яхар баьхан долаш, мехка столице нийслу кIаьнк а. Юхьанца № 19 йолча, цул тIехьагIа № 22 йолча сайранарча шахьарерча ишколашка деш цо. Цига дешаш волаш вола лу из «Сердало» газета корректора гIонча волаш къаьхьага. ДIахо Белоруссерча къаьнарча Мозырь яхача

шахьар тIа эскаре амал де вода, цIавеча юха а корректора болх бу, цъа шу хиллал йолча хана. Иштта цох хул радио цъхан отдела заведующи. Цкъа отта велча чакх а ца ваьнна, шозлагIа М. Ломоносова цIерагIча МГУ журналистий факультете отта вода из. ХIанз ший уйла кхоачашъе аьттув а боал.

Из толамца чакх а йоаккх вай мехкачочо, цо дийшар яр радио а телевидене а болхлой кийчбу отделени. Газете а радио а болх беш яьккхха дIалаьрIаьча, Руслана 41 шера къаьхийгад. 2001 шера денз, пенсе вахав из. Масехк шера «Сердало» газетаца къаьхьагаш а хиннав журналист (1993-1996).

Ала деза, 1972 шера денз; Цолой Руслан СССР журналистий Союзу доакъашхо ва, аьнна. Вешта аьлча, ах бIаь шу да из вай мехка журналистий мугIарашка вола. ГIалгIай Республика хъаьчул тIехьагIа, цо къаьхьег «ГIалгIайче» яхача ГТРК воккхагIвола редактор волаш. Миччахъа ше вале а, къаман газетацара ший був-

зам хоадабеш, хиннавац из. Цудухъа газета йоккха юбилей йолаш, дIадахача шера, Iаьлий Руслана хьалхарчарца елар «Сердало-100 шу» яха майдил.

Цун 80 шу дузача укх деношка, из могош-маьрша волаш, дуккхача шерашка вахар лов цун зIамагIболча новкъосташта.

Кхьаьрий йIовхалах хьегаш, кхелла мугIараш

Даь, наьна оазаш - ирза хьаст!

Кхузанаькъан Сафия

Хиннайий шуца цIаккха а, вIалла а шун сакхетам, дог мукъа ца доалийташ, вIалла а духьалара дIа ца доала сурт хинна уйлаш?!. Хинна хургья, хетаргахъа. Цъаццабарашта-м дика довзаш хьал хила мег хIанз аз каьхата тIа югIадуллаш латтар. Иштта йолча уйлашца дагара дувца, каст-каста цIаьб виса ловш хул саг. Со-м хул. Цъаккха сага оаз ца хозача, сатий-нача моттиге юхьанца мел хиннар кердадоаккхаш, цоховш цъа хIама тувлдар, духьала ца лоацаш дисар кхераш, деррига а ше-ший арIагIа духьалдоаладеш, дог Iаббалца цу безамах кер хьалбузаш, ха яккха ловш ханаш ух сога массахана. Наьнацара, даьцара тахан со хьегаш йIовхал я сога ер мугIараш кхоллийтар! О, ма ирзае ва-кх хьо, наьна, даь оазаш хозашвар!

Хьона ховре, хье мел ираз долаш ва, тахан цъаккха а хIаман гIайгIа ергьяцар-кх Iа, цъаккха а халонах хало хетаргьяцар хьона! Хье кхьаьрий оазаш хозаш хьо вале, халахь, дунен мах бола ираз хьа мархIадоалл хьона! Са кIаьда нана, са низ бола да, ма дукха хьег со тахан шун кара корта билла, кхы цъаккха хIама ца дезаш, иштта алларах. Шун кIаьдача кулгий йIовхалга бола низ-м цъаккха а хIаманга мича бар. Кхайсса делхача догIах ишкола корох со хьаарахьежача, бедоаллаш догIан кIалха лувца чьаьтар долаш, ишкола наIарга латтар шо. Цу хьийдда доагIаца догIан кIалха дIаэтта, сай низ ма кхоачча мухь тоха догдаогIар са:

«Ва нах, хьажал, со мел ираз долаш я!» - аьнна. Хьалла лакхера урамах се Iочулестача, се гучаяларга хьежаш, коанаIарга латта шо зувра аз. ТIехьухаш лаьтгача ирзах дикъа са дог, араьккха доаллаш санна сихагIа каетта долалора, сов гIаддахе. Нана,

сигала беса хиннача цу хьа бIаргашка гора-кх сона деррига дуне; шера белаь йолаш, лакха, низ болаш хинна са беза-ме да, хьона дIатIехьашка этгача, дунен цъаккха кхерам, хало яцар-кх сона. Бера хана се цъаннахьара чуйоагIаш хилча, урам тIара хьачухьежача хоалора сона цIагIа да дIа-хьа ухаца шун сурташ. Ма ха яр-кх хьона из! Iан ди сайрангахъа лесте, цIагIа сердал согар, лилингий бесах долча корога дадача кIадашга тIехьашкара шун сибаташ хоалора сона, ураме Iочуйолаелча, этгара хьалха из зувра аз. Арара Iан сайре когашта кIалхара лоа цIувзаш яле а, шоана юкъе чуваьлчам дог йIовхалах хьалдузар.

Кога тIара маьчеш аз Iойоаххашехь, са когех кулг тохар дас; царна шийла хиннай, йIайха хиннай хьожаш. Акхарна чубоалла кхакха сов дика хиннабац, аьнна, Шолжа-Палий тIа ваха, кулг санна сома, дикагIа бола кхакха чутеха, боккъал башха иккаш ийца вера из сона, цъхан Iан дийнахъа. Боалий беса лестача цо ийцача курткца уж тIайийха деша йодаш, сайл ираз долашагIа саг хетацар сона. Ахкан хана комсапта кIалха кхо ког бола герга истол оттадийя, харбаз оаташ хинна уж хьа ши кулг духьала латт сона, нана. Пехк санна кIаьда, сайса долча олгех дизза оаркхув Iооттадийя, йоккха харбаз аьте, гонахъа мел дола бераш Iоховшадора са нанас. Ма чаме дар из, цун кулгаша даь даар! Таханарча цъаккха тайпарча дааргара из тайпара чам мича кхет сона-м. А-а, из-м вIалла дувцилга, догдаохилга а дац! Наьна кулгаша кийчбеш хиннар мо бола мерза кхача кхы цъаккха а адама кийчбе низ хургба аьлча, со тешаргьяц.

Ма дукха бийсаш ухар сога, ха яхалца дIа ца тхьовсаш; шо децаре, ва ма баьде, хала хуртдар са вахара денош, яхаш, уйлаш еш уллаш! Шорттига гIетте дIатIаухаш, оаш са мишта доах хьежар со-м бера хана. Шо хиларал доккхагIа долаш ираз кхы хила йиш

йоацилга кхетадеш, цу хIаман уйла еш, Далла хоастам беш, йIаьха бийсаш дIакхухьар аз. ЦIе хIамилгаш тIатеха, чIоагIа цамогаш хилар со, бер долаш. Са юхь тIа ший юхь IотIаехкаш, са лазар дайде гIертар са дошо нана, балхара чувоагIаш цIен ниI хьаеллашехь, хоаттар дас са хьал. Мерзача даарех бизза бола тIорми сона юхе Iооттабийя, хьажьюкъе кулг дехкаш, Даьлагара сона моаршал дехаш вагIаш, ха йоаккхар цо. БIарг тIа ца отташ, чIоагIа хоза коч ера сона дас, гаьнарча шахьарера цIаваоагIаш. Сона дага а доагIаш, из коч санна дезаденна барзкъа хиннадац са таханарча денга кхоачаш.

Беша гIолла едда хьайоагIаш, картаь боаллача аьшкасарго дIалаьца, йоаттIайир бочача дас сона ена из хоза коч. ЧIоагIа дог деха елхар со, тIайийхача дийнахъа сай боча коч иштта къиза яьтIа. Хьаьста со чуйоалаь, вIалла а ца яьтIаьча санна, тийга тоайир из нанас. Цъа тамашийна болх хетар сона цох. Даггара лехача, кораягIацар сона из еха хинна моттиг. Са гIадъяхара боарам бацар. Коч яттIарах сона бохам хиннилга дIахайнача дас, ше балхара цIаваоагIаш, цIаста санна цIе лак тега, кизга мо къегаш йола сандалеш ера сона. Сай бочача кочаца уж тIайийха, лакха айбаь корта болаш, миho ловзаю сай кIажаргаш юхатувсаш, ураме гIолла йодар со, дунен мах баь яргIоаца ираз сайца долга кхетадеш. Цъа безаме белакъежаш, сона тIехьахьежар урамера кхалнах. Са дега хьал довзар царна. Са дас дIаегIаца Iаьржача комса тIара ведарг йизза комсаш, маза бола кIолд чуелла, машадаьтгаца цIаста санна цIийдолийташ кхерза чIаьпилг сагIийна дала йохийтар со нанас. Ма хоза хетар лоалахошта са наьна кулгаша даь чIаьпил!

Маржа-яI-кх, кер бизза лаьтгача даь, наьна безамах ваьнна висача, дог Iувжадеча гIайгIано дIа ца хецаш, цар оазах хьегаш, даа дезаш хул-кх цIаьхха

доаьсаденна вахара денош. Ишколе «Эггара хьамсарагIа вола саг» яхача темах сочинени язье аьлча, бокъонца ткьамалъаьлча санна хьийдда чуена, се кхьаьршарча безамах, цъаккха а хIаманна таръе йиш йоацача царгарча йIовхалах, хIара денна айса царца юаца гIюзаленах яздеш ягIаш, дикка ха яьккхар аз. Бера хана денз даь, наьна йIовхалах хьегаш кхийна хьехархо елхар; класса юкъе дIаэтта уж дешаш дешаш. Со а елхар, сайгарча ирзах, бIаргаш лечкъадеш. Иштта доккха ираз деннадар-кх сона со кхеллача Дала. Хоастам Цунна! Балхара кIаьдвенна чувена, салаIа Iовижа да сай маьчеша деча тато сомаваккхар кхераш, тIера Iо а яьхе, уж беехке тIехьоалар со цун кора кIалха гIолла. Иштта Iомадаьдар тхо, ший дезала даь сий лакха лоаттадеш хиннача тхоай эздийча нанас. ХIаьта сомаваьнна корох арахьежаш лаьтта да велар, аз даьр хозденна:

«Хьона ховре со мел чIоагIа,
Хьайга сагувсаш, гIанахъа елх,
Ялсмален хьаьша хилва,
Яхаш, дуIашца хьо вех!
Хьоца дагара дийца денош,
Даьла хьехаваш Iуйренаш,
Кхы са вахаре ца йоагIаш,
Йисалгах со хала теш...
Ва ма хоза вар, са да, хьо!
Са кертах Iа хьекхар кулг,
Тахан хьоца дагара дувца,
Хьона ховре, со мел хьег!»

Хьан я хьо, аьнна, хоатташ нийсделча; ма хоза хеташ цIераш йоахар аз сай даь, наьна!

«Доккхача дунен маьхе долча,
Хьа бIаргашка доагар лир!
Нана, цу хьа кулгех хьерчаш,
ДоагIар сона хIара ди...
Мерза дар хьа кIаьда дешаш,
Безам бувцаш хьестар со,
ХIанз-м, цу хьа юхьах хьегаш,
ГIанахъа дунен боах аз го».

12 КЪОНАЛА ШЕРАШ

Кагийча наьха а мехкарий а цлай

Вай мехкарча студентий денах

Гарчакханаькъан Сали

Укх бетта 25-ча дийнахьа, вай мехкарча студентий ди да. Гурахьа, лайчиллан бетта дерригача дунен студентий ди доллашехь, къаьстга вай мехка из дездара бахьан малагIа да-теш? Хетаргахьа массадолча мехкашка цхьатарра дац дешаш болча кагирхой вахар. Кхыметтел цхьан мехка тайп-тайпарча республикашка бахача студентий вахар а эргаш нийслу. ЦаIаш гаьнна араьха деша дIаух, вожаш шоай республике Илмаш карадерзадеш хул. ПалгIай мехкарча студенташа дог гIоздоаккх са, цар шоай столице Магасе университет йолга дагадехача. Аз массахана оалаш да, гIалгIай кагийча нахагеи мехкараш-кеи, дешарга диллача, ял-мале я. Ишколаш, дукхагIа мел яраш, керда я; массадола хьалаш долаш колледжаш я; Гуйрийна дIа а ваха, делкьа халча чува йиш йолаш, юхе я университет, лорий институт. Эггара керттердар да, мехкарий а кагий нах а шоай даьнаьна бIарга кIалха хилар. Цу даькье дикка хало озар са ханарча наха. МагIалбикера, ЖIайрахьара, Наьсарере, кхыметтел Буро магIара къонабараш 100 километр гаьна уллача Шолжа-ГIалий тIа хьалъаха безаш хулар.

Сурта тIа: 70-ча шерашкара гIалгIай студенташ (хьалхара мугI (аьрдеьхара аьттехьа): Галай Хаджит, Гарчакханаькъан Сали, Лаьнаьнаькъан Казбан, Ведажанькъан Казбан; шоллагIа мугI: ГIоандалой Аминат, Тоачанаькъан Аминат, Эккажанаькъан Хьава, Хамхой Аминат, Лаьнаьнаькъан Марет) РСФСР гIорваьнна артист Хамхой Элмарзий Ахьмад волча бахаб.

Цигара хIара дийнахьа цIаухилга вIаштIехьадалацар, кIира цкъа мара шоай дезала юкье бийса яккхар хилацар цар. ЙиIигаш а кIабнкаш а (дукхагIбараш) обшежите бахар. Цига хьона хетгача тайпара деша аьттув балацар. Студенташ баха фусамаш зIамига яр. Биъ маьнги йооттабича, юкьеГолла лела юкьи истол оттаде моттиги мара йисацар. Берригаш истола гонахьа йоховшалацар, шиъ йохайча, вож шиъ маьнгеш тIа вагIа везаш хулар, е вижа уллаш книжка деша дезаш хулар. Цхьан фусаме ваха виъэ цхьатарра деша безам болаш хилацар. Цаховш нийсбенна нах а хулар студенташта юкье. Уж книжкаца а дешарца а дукха хьоашал долаш хилацар. Царна дукхагIа сакьердам эшар. Цхьаннахьа ловзар дола моттиг, малар-даар дола моттиг лаха болхар уж. Вожаш болча хьаьший боагIар, иштта моттиг нийсьелча, из бийса яйна яр. Дуккхача къамех бола кагирхой бахача моттигашка къовсамаш нийслора, латараш-тохараш хулар. Деша вахача сага эшаш хIамаш дацар уж.

Наьна, даь бIарга кIалха хилча; хургдоаца хIамаш а нийслора студенташта юкье. Масала, йоI уйча араяккхе, цунца безам тIагIолла къамешаш де овтгар араьхара чубаькка кагий нах. Цхьацца бахьан даьккхе, чубоагIар уж студенташ бахача, новкьост волча боагIа, библиотеке боагIа, буфете боагIа аьле, массагIа дагадох йоIах бIаргтоха доьгьэттача зIамигаца сага. Даь-наьна бIарга кIалха хиннабаларе, нийслургдоаца хIамаш дар аьнна хет сона студенташ бовш хилар. Цхьан бус геттара докка во дера, тхо дахача обще-

жете. Массанена вовзаш вола, филологически факультета литературни отделеде деша вагIа, «Пхьармат» яхача литобьединене критик АхмадовIар Малик, пхезза вIаштIара яьча общежитера йочувежа, велар. Из вовзаш мел хиннача кагийча наха хала дар из, кIираш а бутт а баьккхар оаха цу хIама меттадахка, из дицде ца могаш. Ший цIагIара дIа а водаш, делкьийна е сарахьа чу а воагIаш, из хиннаваларе, цу тайпара хIама нийслургдацар. Из мичара, мишта йочувежав ховш саг вацар. Из тохкаш хиннача Iаьдала болхлошта-м, гуш хинна хургда из.

Цул а халагIа хилар тхона цхьаькка хIама. Куц долаш а массанеца цхьатарра безаме йолаш а яр ДаудовIар Малика яхаш йола студентка. Из цIермашина кIалъяха еннай аьнна хьахезача, дуккхача хана цу хIамац ца тешаш, Малика хIанз а шоашца я, аьнна, хеташ бар цу общежите мел баьха студенташ. Амма из къона, хоза, массане цхьатарра безам тIабодаш хинна йоI хIанз йоацаш яр. Вай боккхача наха оалача тайпара, бIарг хилар цунна, ца аьлча, кхы цох ала хIама корадлацар сона.

Уж санна хIамаш нийслундаь ях аз, ший цIагIа чу а воагIаш, дешар боккхача лоархIаме да. Кхы вIалла деце а, бийсан хьай метта йовижа наб е, Гуйрийна хьай цIагIа хIама даа, делкьинга юха а хьамсарча коа чуласта, даьх-наьнах, вежарех-йижарех бIаргтоха йиш я. Фу хургда цул хозагIа?! Цул совгIа, геттара лоархIаме да деша вагIача сага, сатийна йо а хайна, цхьанне новкьарле ца еш, хIама йомаде, деша йиш хилар.

Балхара чудолхача хана, тхоцарча цхьан кхалсага оалаш ма хиллара, «дика болх ба, вай чу-дахца цIа долаш». Вай республикерча студентий из долаш а боарам боаццаш дика хет сона, цар дика хьалаш хиларга а дика дешарга а хьежжа хургда цар шоай а вай дерригача къаман а вахар. Ишколе дика дийшача сага, институте е университет дика дешаргда, студент волаш дика дийшачо балха вахача болх а дика бергба. Бакьда берригаш а хилац вайна хеттача тайпара нийса никь лелабеш, шоаш карайица гIулакх лертгIа дIахьош. Кхыча дешашца аьлча, моллагIча харцача е бакьаьхарча наькъашца деша дIа а этте, цул тIехьагIа деша безам боацаш, ха дIахьош хул цхьаболча студенташа. Царех цхьабараш дешара дIабоахаш моттигаш а нийслора. Укхаз дагадох сона тхоашца общежите цхьан фусаме ваьха зIамига саг. Истола тIа йохайя, цIаккха дешарга кийчлацар из. Ше цхьа хIама деш ва алийта, маьнге тIа дIаоагIораваьле, «Беке къонгаш» яха книжка хьаделлар, дешара кеп оттаеш. Ше дIакхьаьча оагIув малагIа я белгал а ца еш, дIакьовлар цо роман. Книжка гIовга доллар. ШоллагIча дийнахьа, малагIча оагIон тIа ше сецав а ца ховш, юхьанца денз деша волалора. Сона хеташ, тхоца цо мел яккхача хана, из книжка дийша валанзар из деррига а.

Студенташ рузкъанна дукха бIаьхий хилац. Сона цIагIара кIира 15 сом лора. Стипенди а доагIар 40 сом. Ах сомах Шолжа-ГIалий тIа хьалкхоачар, шоатта дийнахьа ах сомах цIаваоагIар «Шолжа-ГIала-Берса-Юрт» яхача, болхло-

кхувлача цIермашинаца. Автобусаца водаш хилча 1 сом дала дезар, таксеца – 3 сом. Дуачоа а низткъа тоьар из ахча, общежите буфет яр, университет – столови. Наькъа дала а кIира хIама даа а дезар са цох. Хала дар цох ваха, цудухьа цхьацца хIама хьаде дезаш хулар, ахчан оагIув тоаяр духьа. Цхьабол студенташ, массехк саг вIашагI а кхийте, шекара, хьора, цемента вагонаш йоассе ухар. БIарчча вагон йоассайича 25 е 50 сом лора мотташ ва со царна, дикка дагадагIац сона. ДукхагIа-м луш ца хинниг баькьда. Сога, 1978 шера бекарга бетта 3-ча дийнахьа, №63 йолаш, Нохч-ГIалгIай радион председатели заместителя Овшанаькъан Махьмада Мустафас хьаенна справка яр; 1976 шера денз радион штате воаца корреспондент ва, аьнна. Из дIахьокхар аз радиокомитете чуводаш хилча, йоазув де дIавахаца моттиге а, из дIахьекхе дIавозийтар се. Литературни передачашта а (редактор Гаьгенаькъан Гирихан), кагирхой передачашта а (редактор Пхьилекьонгий Махьмад-Рашид), ашарий передачашта а (редактор Абаьданаькъан Хьава) йоазош дора аз. Бетта 25-30 сом гонорар ца язьеш ви-тацар цар со, аз баьча балхах. Сона цох доккха гIо а хулар. Иштта телевиденена передачаш кийчеш а дIахьош а (редактор Мартазанаькъан Лейла) къахьегар. Цигара а язйора гонорар. Кхыча тайпара аьлча, ахчан эшам хилацар са цIаккха.

Аькхи цхьайолча факультешкара студенташ гIишлонхой отрядаш вIашагIехьке, йокхий гIишлош е ухар. ХIаьта са стройотряд яр, шин бетта доа-

горах вахар. Новосибирскерча Барабински кхале болх бе бийзар са ахчан хана. Сайна а цIагIарча наха а гIо де аьттув боалар иштта къахьегарах. Цига а боккхагIа болча тайпан наьха бIарга кIалха хулар, цхьаккха тайпара во хIама дагадохаргдоацаш. Сох цар «студент» аьле мара цIи яккхачар. МоллагIа хIама де дезаш, хIаманга ваха везаш, хIама дIакхьодае езаш хилча, даим хозаргдар:

- Студент, хьалгIатта, балха арадовла деза вай!

- Тика тIа гIол вайна, студент!

- Хьакхьодабел, студент, херх!

Дуккха дика оагIонаш йолаш дале а, хьалха мо сакьерадаме дац аьнна хет сона таханарча вай студентий вахар. Юкьарча балха юкье цар клеиза даькьа лоацаш санна хет сона. Масала, тхо деша эттача хьалхарча шера (1975) бIарчча тов бетта Наурски кхален Ищёрск яхача юрта комсаш чуэцаш хилар; шоллагIча шера аькхи (1976) ЖIайрахьа фольклорни практике дигар; Оздой Рамис, Кьулбажанаькъан Мухьмад яха хьехархой хьалха а болаш; цига ловзар-пандар хулар, вайнаьха эхь-эздел йомадора, къаман истори тохар. Еригга группа кердача спектаклаге е дикача кинофильмаге хьажа йодар цхьана. Керда шу е кхьдола цIайш долаш, цхьана дездеш моттигаш хулар. Хоза шунаш увтадора, сакьерадаме ловзараш дора. Бегаш беш моттигаш нийслора. Студенташта дага ца дохаш хIама мича дус... Царех цаI дагадоагIа сона. Цхьа студент хиннав, общежите уллув баха новкьостий болча чу а ухаш, даим цар ишкапа чура дуфи хьекхаш. Коанашка йочу а детте, хьалхьокхаш хиннад цо

кертах, батах, хьадж чоагIагIа йоагIагIа. Из кIордаваьча вокхар, цу шущинга чу цъхан дийнахьа шампунь чуеттай. Хьачу а вена, цкъа а шозза а коанашка а детта, хьалхьекхад «дуфи» кертах. ДIа цъха ха яьннача гIолла, хьоцар дувла доладеннад зIамигача сага, укхо кулг дукхагIа хьал мел хьокх, дукхагIа чоп боалаш хиннаб... Цъхьакха цъха студент кхеставаь дагадоагIа сона, бегаш беш. Метта кисена кIалха кIай тай дилла, пенаца Юдаятадар из, эгIарча маьнгега кхаччалца. Дика Юбийшача гIолла, эгIарчо шортта Юозадаьдар тай, метта хIама лелаш санна хийтта, урайккхавар вож. Лампа сега хьежача, гуш ер ма дий ала хIама хиннадац. Шозза а кхозза а из гIоттавича, новкхостий белабеннаб, шоаш гучабоахаш. Дукха дар уж-м, цу тайпара хIамаш.

Студенташ болаш, шоайла бовзар а безар а хулар кагийча наха, мехкарашта юкье. Иштта дезал хьахинна моттигаш а нийслора. Масала, тха университетера хьехархо ГIоандалой Азай цун фусам-да ГIоандалой Хьамиди цъхана дешаш хиннабар, цига байзабар. Иштта байзабар университетера хьехархой Малсаганькъан Ахьмади цун фусам-нана Беканькъан Пантеи, шийца дешаш хиннача Кхузанаькъан Захьирага маьре яхар Султиганькъан Роза, Котанькъан Заьудинага яхар Зурабанькъан Лиза... Цу тайпара моттигаш каст-каста нийслора.

Наха гIо де а кийча хулар дешаш бола кагий нахи мехкарийи. Укхаса дагайох сона цъха моттиг. Хамхой Ахьмад яха РСФСР гIорваьнна иллилархо, поэт, композитор, Нохч-ГIалгIай телевидене а радио а солист ше язде ховш вацар, бIаргса цахилар бахьан долаш. Цудухьа студенташа гIо дора цунна. Из а, сога хьатгача, боккха маьл хургболаш гIулакх дар. Из волча хIара денна дIа а ухаш, цунна гIо даьрех бар, сона ховш, студенташ Далганькъан Мухьмад, Дударанькъан Мажит, БIарахой Мухьмад, кхьа шер цунна гIо деш хилар со а.

Студенташта дуккха хIама карагIдоал. Вай телевидене гIолла каст-каста нахалдоакхаш хул (объявлени), «Йоккхача сомий беша» Iажаш чуэца нах эш яха кьамаьл. Царна ахча а лу, делкьинга хIама даа моттиг а я, дIа-юха бига транспорт а яйт. Мичаб вай студенташ? Цар гIо де мегадий сомий бешамаш лелаерашта, хьувкъам чуэца хана, кьаьстта ахкан-гуйран замалахьа?! Тхо-м, кхьиметтел ишколе дагIа хана а, кхувлар Наьсарен кхалерча боахамашка коарголаш, хьажкIаш чуэца гIо де. ДагадоагIа, хIанз Магас уллача моттиге дIайийнна коартолаш гулге тхоаш кхийла. Трактора тележка Iооттайора кхай тIа, дешархоша дукха ха ялае хьал а юзар из. ХIанзара студенташ фу даь ба? Боккхача наха а дайна, Iажаш хьабаьхача остбаргболаш ба уж? ВIалла хIама дац шоай мехкарача ахархошта гIо даьдар аьнна, вай хьал тоадалар мара, цох хьадала зе дац цъханнена а.

Лоацца аьлча, студентий вахар сакьердаме а дикача гIулакхех дизза а хила деза: дешарах, кьаьбегамаш, салаIамаш. Аьттув балба цар шоай кьаман хIама лакхде, цун сий даккха.

Сийдола йоI - цIен сердал

Кьаман вахаре, лоархIаме болх дIахьоча сага деноех

Кхузанаькъан Сафия

Беркате саг, ше дIа мел кхьача, беркат доаржадеш хул. Зийнадий оаш из, боккьонца бакъ долаш да шоана из-м. Цъха геттара наьха дегашка вижача, мел вовзарашта везавеннача сагах оалаш хоз-кх вайна, цо дIадоладаьдале-м, из хьалхьаттавалем-м, Даьла кьаьхетамца, дика дIагIоргда моллагIа гIулакх. Хоастам ба-кх иштта бола нах вайна юкье боаржабеча АллахIа! Вай дино а йоах: «Хье дIа мел кхьача наькьавоалаш хилалахь». Дог цIена, дог паргIата волча сага атта да, иштта волаш, дIачакхвала. Цу мугIарерча цъхан сага хетаде лов сона ер таханара йоазув. Вай ерригача республиканна дикка йовзарех я ГIалгIай паччахьалкхен телевидене дуккхача шерашка кьаьхьегаш хьайоагIа журналист ПIонганькъан ЯсаIа йоI Марем. Цу эздийча сагацара сай эггара хьалхара вIашагIкхетар мишта хилар хьоахаде лов сона.

Телевидене балха этта цъха шу долаш, цига кьаьхьегача тоабан юкьера дукха дика нах байза, айса хьаййца гIулакх дега чоагIа дезаденна, тIателла кьаьхьегаш яр со. Керда саг тоабан юкье хьачувеча, из сихагIа вовза ловш хул-кх берригаш. ПIонганькъан Марем яхаш цъха дика, чоагIа оамалца, гIулакхача саг ений вайца балха, яхаш, хозар сона балхарча новкьосташта юкье. Эггара хьалха, балха тIагIолла цъхьацца дувцаш, сай цунца кьамаьл хилча; кхетадир аз, Марем эздий, хоза оамалаш ший дегIаца йолаш саг йолга. Нешаш хилар тхох, цIенача хIаманцарча безаме вIаший мерздаь, дуккхача хIамашцарча уйлай цъханкхетар дола доттагIий. Маремах дукха йоах из езаийийташ йола оамалаш, ше наха езаийийта ховш саг я из, бакьда сайна эггара кергтерчарех хетар белгалде лов сона, геттара чоагIа хоастадеш. Дин довзаш, динцара безам лакха лоаттабеш, гIалгIай сийдолча Iадатацара тахан дицденна дIадаьннад аьнна хеташ дола хIамаш чоагIа доаржадеш, дIахьокхаш саг я Марем. Беркате даь, наьна йоI я из.

Кхоллама балхача чоагIа чам болаш, байташ язьеш, кхьодола тайп-тайпара йоазош деш, саг

хиннав цун да ЯсаI. Хьаькьал долаш, иманаца болаш, наха наькьабоалаш хургболча тайпара шоай дезал кхебе гIерташ, беррига низ Юбилла, кьаьхийгад укх дунен хIама дика довзаш хиннача цун дас ЯсаIа, нанас Рукьета. Мочкьий-Юрта яха Марем, ишкол яьккха яьннача шера Шолжа-ГIалий тIарча университетера деша этгай, наьна меттахьа литературахи бола оагIув хержа. Дешара чам чубенна, ший никъ безабенна кхеста хIетта кхийна Марем цигара йоах езаш хилар, Шолжа-ГIалий тIа этта тIом бахьан долаш. Цу гIулакхакх боккха бохам хиннаха яьккхар хьехархошца хьошал дIатесса, царна массанена езаенна, ше хьайййца наькьа коаргаленаш йовзаш яьллага Марема. ТIехьагIо вай мехкарача паччахьалкхен университетера дIачакхдаьккхар цо ший дешар. Деша ягIаше, ше кхийнача Мочкьий-Юрта ГIалгIай моттиг литературеи хьехаргдолаш, балха араьлар из.

Ишкола хьехархоша боккхача безамца тIаййцар, селхан цигара дийша араьнна, шоашта дика йовзаш йола кьона кхалсаг. Наьна меттацарча безаме кхолламца ювзаенна сийрда уйлаш сомаяхар цун дег чу. Байташ язье йолаелар кьона хьехархо. ЧоагIа разва вар цу гIулакха кьаьстта Марема да. Кьаман мотт, цун Iадаташ, ваьча мехкаца дувзаденна лоархIамедараш ший дег чу, ший дезала юкье боча долаш кхедеш, чоагIадеш, хIаране дега дезадалията гIерташ, кьаьхьегаш хьавоагIаца даь дега боккха тоам беш дар, ше санна йоI а байташ язьеш, кьаман меттацара безам боккха болаш хилар. Дас, нанас диййца хIамаех, дукха хул Марема дувца, тхо цъхана Юхайшача. Кьаьстта дукха дувца цо дас ЯсаIа шоашта лоаттабача тIахьомамах. Нийсача наькь тIа ше кхевеш лаьттарий дог Iоздоаккхаш хиларал, доккхагIа совгIат хила йиш яц.

ЧоагIа хьинар долаш саг я Марем. Иштта оал цох из мел йовзараша. ГIалгIай паччахьалкхен телевидене цо болх бу итт шу совгIа ха я. Ше балха эттача дийнахьа денз, итт шу совгIа йолча хана кьаьхьегаш цо дIахьош латтар цъха оагIув ба - вай кьаман Iадатех, оамалех дувцаш йола передачаш я цо дIакхухьараш.

ГIалгIай паччахьалкхен телевиденега хьожачарна дика йовз цун «Исторе оагIонаш», «Вай кьоаной», «Эздий кьонахий кьаман боагIий» яха передачаш.

Таханарча вахаре кхийнарашта вIалла довзаш доаца, селханарча истореца диса гIалгIай кьаман беркате Iадаташ, хоза оамалаш, гIулакхаш кьоаношкха хьадувцийташ, доаржадеш кьаьхьег Марема. Гаьнна лоамашка ядача юрташка кхоачаш, массе моттигашкара кьаман истори довзараш лехаш, цар мел дувцар дIазьдеш, йIаьхий архив я Марема Юаьяр. Из тайпара ший болх безаш, лоархIаш, лакхача боараме из дIабахьа гIерташ, саг тоабан юкье хилар доккха дика да. Массехк моттиге кьаьхьегаш, ший болча низаца кьаман вахаре пайдане хила гIерташ, хьайоагIа из саг. Телевидене болх беш хиларал совгIа, хьехархо йолаш, кьаьхьег цо, хьайийллай «Сув» яха проект. Цу проекта гIолла Марема Юаюа кхувш йоагIа йиIигаш нийса ноанал де, кьаман даараш кийче, тхьовра денз вай хонанша шоай мехкарашта бера хана денз Юмадеш хинна сийдола, эздий, беркате гIулакхаш доьзийт цо царна. Мах баь варгвоацаш да аьнна хет сона, тахан вай кьаман юкье уж хIамаш кердадар, хоза гIулакхаш дезаденна дIазьцаргдола болх дIакхьаьр. Ялх дезалхочун нана я Марем.

Тхьоврарча хана кхийна мехкарий санна, кьаман Iадатацара эздий, сийдола, беркате оагIонаш лораде ховш я цун йиIигаш. Гуш да, наьна тIахьошам болаш, цун алара тIехьа болаш уж хьабахкара. Тешаме доттагIа, берка-

те, хьинаре болхло, эздий нана йолаш хьабахь Марема кьаьхьегамаш бизза бола ший вахара никъ. Ше хьаййца гIулакх бехктокхаме дIахьош хиларах; дукха грамоташ, совгIаташ телаш белгалъьий Марем, массекка совгIат деннад цунна республикан кулгалхочо, цун болх хестабеш. Марема кьамаьла юкьера дешаш да ераш: «Сай болх чоагIа боча ба сона, цудухьа кIаьдьялар яхача дешага сай низ мел ца байта хьеж со. Вай кьам чоагIа дIаьхий, сий долаш, цъхаккха а кьаман доацаца тайпара истори долаш да. Бера хана денз, чам хиннаб са, из деррига хьаллоацаш, кьаьхьег, довза. Вай Iадаташцара цъхаккха а беркате гIулакх дов йиш йолаш дац, хIаьта цу тIехьа кьаьхьег дезараш вай да.

Кхувш боагIарашка хIара денна даьша, ноаноша цIагIа дIадувца дезаш гIулакхаш да уж. Укх массийтта шера вай беркате кьоаной дIазьбеш, вIалла а дег чура дIадаргдоаца, сай дезала юкье аз кердадоахаш дола хIамаш дкха хезад сона. Ше хьавьнна моттиг езар, ший истори довар, лорадар да».

Кьаман библиотеке арахийца ший байташ тIайола книжка делар сона Марема. Оалаш дакх, поэта мугIараша гучадоаккх цун дог, уйлаш, лерхIамаш. Марема мел йола байт Даьла динцара безам бувцаш, мохк хестабеш, хоза мел долча хIаманцара ший уйлаш ювцаш я. Яхь йолаш, ше хьаььнна моттиг езаш хилар, ший кьаман сий лакха лоатта лораде ховш я цун йиIигаш. Гуш да, наьна тIахьошам болаш, цун алара тIехьа болаш уж хьабахкара. Тешаме доттагIа, берка-

14 КЪАХЪБЕГАМ

Балхо саг къона лоаттаву

Мишта гаьнаяккха йиш я къонал?

Гарчакханаькъан Сали

Хийла оалаш хоз, «болх кхоачабенна-м ха йоагларгьяцар». Цу дешай малаз да, болх а бита салага деза, хьа могаш-маьрша ваха безам болаш вале, яхар. Цъа-долча даькъе бакъ хила а мег из, амма беррига цу дешай чулоацам нийса ба аьлча, теша хала да. Сога хаьтгача, балхо саг къона лоаттаву. Цунна тешал деш дуккха масалаш доаладе а йиш я. Балха ухаш вола саг, хьалххе хьалглотт, балха ваха кийчлу: модж йоаш, корта нийсбу, ехк хьокх, барзкъа ценду, хозлу; кхалсаг яле, геттара батах молха хьакха, цацкъам тоаде, бордех басар хьакха йоалалу.

Вешта аьлча, ший сибат хозагича тайпара эргадоакк цо, къонлу из, наха ше безаме хетаргйолаш. Цъайюлча хана массехк бер дола да е нана, хланз а дезал болабанза ба аьле хеталу, цар сурт-сибаташ теркалдича. Цудухьа ала йиш я, балха ухаш вола саг дуккха къонагича хет, цагича вагичул. Балха воацаш, цагича вагичул делкъелца вижа улл, цун модж яша а, хоза барзкъа гядувха а безам хилац, цъаннахьа аравоалаш ца хилча. Кхоана дергдар из-м, ломма дергдар из-м, яхаш, тлехьатетт дуккха хламаш, гулакхаш. Цудухьа майрра ала йиш я; балхах къонал, дегича хоза леладар, барзкъан эздел доалл, аьнна. Цул совгича, вахарцара чам а дикагича хул болх беча сага. Укхаз дагавох сона Ведажанаькъан Ахьмада «Кхуврчара ции» яхача дувцара турпал, тлем тла а хинна, цъа ког боацаш цавена хинна Дукарера вахархо.

Йоазанхочо ции яккхач цун, дувцар чакхдаллалца. Сесаг, кхувш воагича клянк ва цун, ког баккхабале а, царна дукха веза шоай дезала да, бакъ да заапхочо мотт, ше сакхат долаш хиларах, царна гоама ва. Цу тлагича къаракъ мела, цагича къовсамаш даха, халахетараш лоаттаде волау из. Колдйила керчаш ара уллачара наха чукухь. Цъан дийнахьа из волча воагича юртарча колхоза пхьоаллера аьшкапхьар. Фусамдас Юдетта малар малац цо. Болх хлана бац ла, аьнна, хоатт цо тлем тлара цавеначунга. Из а вар цъа ког боацаш, протез лелаеш: «...Чоагича дас дийхача а къаракъ мала тиганзар цо. Да эгъазухар, бакъда пхьара из теркалдинзар.

- Къаракъ ца мелча а, атгача вац со, - велакъежар из даьга, - цул совгича, балха ваха а веза. Ла болх боре, хьо а кезигагича хьежаргвар пела чу...»

Укхаз вайна гу, балхах боалаш бола цъаькхча пайда. Саг къаьхьегаш хилча, малара тлехьавалац, цо ший унахцено лораю, наха юкье сий долаш хул. Из а деций сага къона-

ла цъа дакъа? Сона хеташ-м да. Юххера, фу хул цу тлема заапхочох? Юртара аьш-капхьар велча, цун когаметта балха вода из. Къаракъах кьург биц цул тлехьагича. Дуккхача шерашка хьаьнала къаьхьегаш, юрта меттел, районерча хьакимашта а вовзаш, болхло хул цох. Къаьхьегам хьанийсбу цун гоалбоалаш латта никъ, низ лу пенсе вахачул тлехьагича а йаьххача хана юрта, мехка пайдане волаш ваха. Иштта хлама я из болх яхар, вахара дуккха оаглонаш лораю цо.

Хила тарлой лакхе дийцар санна дола хлама? Укхаз бокъонца сайна вовзаш хинна саг вувцаргва аз шоана. Наьсарен кхале Аьлтий-Юрта вахаш вар Малсаганаькъан Къарамсолта яхаш саг. Из къона зламсаг волаш, цфермашино ког баккхабар цун. Гонга кхачалца аьтта ког боацаш, протез лелаш вар из. Таханаръяреш санна йоацаш, тлехкарашца дегла хьалъехка езаш, еза яр цу ханара протезаш. Аьлтий-Юрт шин даькъа екьалу, ах гув тла улл, шоллагича ах - агагича улл, юххегичола Юдодаш Наьсар яха хий а долаш. Цъан хана иккий пхьара болх беш хиннавар из, цунга бар маьчеш тоаеш бола ког, айраш, хьастамаш. Сона вовзача хана, из пхьоарал дитадар цо, цагича мара бицар цу тайпара болх. Хлаьта ше лаьдала балха тла вар, юртарча юхьанцарча ишколе завхоз волаш. Цу ишколан мел эша хлама лоаттадора цо, цу хана кюр, дахча доагадеш хиннача дешара моттига йовхал лалашйора; кор, ни, кизга тоадора, ишкола гишло хила езача боараме лоаттайора. Тлехьагича, зама хувцайла яьлча, доагарах ихар из, араьха дла а ухаш машиний, мотоциклий оатхалаш хьа а кхухьаш, уж вайцигарча базар тла йохкар. Цул совгича, ага доалла (кхо чарх йоалла) мотоцикл лелайора цо. Машинаш геттара кезига яр цу хана; колхозий, совхозий хьакимаш а, милице болхлой а мотоциклашца лелар.

Болх беш хиларо калалвитацар из, унахцена а къона а лоаттавора куца а сибата а. Цу тайпара саг, ше визза саг вац аьнна ца хеташ, наха юкье хила герташ хила веза, цо длаьхду ишттача наьха вахар, шоаш гонахьарчарна эшилга хайча.

Сага вахар балхо длаьхделга бакъдолий-ге? Геттара бакъда аьнна хет сона. Нагахьа санна зламича волча хана денз, ший дегича булургболаш бола болх беш саг хиннавале, дего, когий, кулгий пхьидаша дикагича болх бу, ций дикагича лел. Болх барца а ма иий физкультура: юверз, хьалверз, длаверз, хлама хьалъец, длаховдаю, кхьчунгара хьаьц... Хьан аргда из физкультура яц аьнна? Цу тайпара саг коравойя тамаш я. Цудухьа иштта кхийнача сага, ше воккха хилча, халахетар аттагича лов, хатарна дикагича духьалъот-

талу, лазар юхатоха низ кхоач. Геттара атта лийннарш, цъа кезига а халахетар ма хиллингехь, инфаркт хиле бус; керта юткъам бича, цу сахьате хьаь чу ций кхохк; цкъаза лоадам боацача хламах а цленхашта лазар хул царна. Цу тайпара моттигаш дуккха хиннай вай вахаре. Нагахьа санна иштта байнача наьха гаргарчарна хала хетар ца кхераре, цар цераш йоахаш, масалаш кхувларгдар аз. Хлаьта а цъа-ши масал укх лохе доаладе безам ба са, мишта сиха къалу, тишлу балха воаца саг шоана довзийта дагахьа.

Дагадоагича, 80-ча шерашка Нохч-Галгича телевидене а радио а председатель вар Лагутин Сергей яха эрсе. Из бларгавайча, къона а хоза а хеташ, цох тара хила догьоттар, кхьметтел кагийча наьха а. Масаза хоза кийчвенна, дегла тлара эздий, модж яьша, галстук уллаш, керта тла клайбенна чо боацаш вар из. Дуккха ца говш, зама а мехкара хьал а хувцадала даьлар, Лагутин пенсе вахар. Цул тлехьагича из бларгавайча, йоккха тамаш йир аз, вала тара вацар из хьалха хиннача хьакимах. Бил диллагича ховргдолаш бар корта, гелвеннавар, хьалха мо барзкъанна а тоавенна хетацар сона из. Кхьча дешашца аьлча, балха хиларо го деш хиннадар цунна къонал духьаллатта, къона хила, наха юкье бларг тлаотташ хила. Балхара длаваьлча, уж шедар дладахача деношца дисар. Балхах са доаллаш, деррига вахар, цун хозал къаьхьегамца ювз цу тайпарча наха, ишттагарех вар Лагутин а.

Цу тайпарча мугларцара саг вар аьнна хет сона Галай Хьасан а. Из ший хана «Сердало» болх баь, радио кертера редактор, Нохч-Галгича книжни издательствон директор хинна саг вар. Йаьххача хана, из вовзаш а цунца къамаьл доагича а хилар со. Тлехьара болх цо беча хана, тахан кхийна зламича саг санна вар из волавалара, кечвалара, къамаьла, гулакха. Бакъда пенсе вахачул тлехьагича, сиха эргадаьлар цун вахар, вовзаргвоацаш хувцавеннавар Махьмада Хьасан. Цъацца бахьанаш а хиннадар цун вахаре, юткъам беш а цунна саго-то яхьаш а. Царех цаг дар аьнна хет сона, наха юкье а волаш, шийна дуккха безаш бола болх беш цахилар.

Иштта хлама нийсделар, вайна массанена дуккха везаш хиннача поэта Гаьгенаькъан Гирихана вахаре а. Эггара тлехьа цо болх баь моттиг яр берий журнал «Селагича». Цо цига даьккхача массехк шера, цунна юхе волаш, хлара дийнахьа цунца цъан кабинет вагичаш, даьккхар аз. Гирихан дика лелалаш, ший балхах дика лоархавеш, хлара пьарска дийнахьа рузбане водаш, ший нанна тлара цъацца жайнаш дешаш, Даьла ции йоаккхаш вар.

Иштта дар балха волча хана. Бакъда, из цигара длаваьлча, чоагича эргадаьлча санна хийтар сона поэта вахар. Цу хана а из го, цунца къамаьл хила дийзар са. Денгара ди мел доал, из калвусаш латташ санна хетар сона; вахар-вар, къамаьл, оамалаш зийча. Вайна ховча беса, балхара длаваьлчаш тлехьагича дуккха а ваханзар из. Дагадоацаш, цаьхьа валар хилар цун. Цун вахаре а, йоккха моттиг длаоацаш бар аьнна хет сона болх, цо низ телар цунна дегича къона лоаттаде, ший низах теша, длаьхьалхааха, керда йоазонаш кхолла.

Болх бе лема саг ший дегича доал деш а хул, балхара цагича сецачул тлехьагича а. Тха нана даим къаьхьегаш хиннавар, зламича йолча хана денз. Хлаьта ткъо совгича шу йоахарганаькъан Гапура церагича «Электронинструмент» заводе къаьхьегаш даьккхар цо. Пенсе яха дуккха ха яьнначул тлехьагича а, 80 шерал тлехьаьлча а, каст-каста оалар цо:

- Хьадал цигара кизга.

- Сенна деза хьона из? - хаьт-тача, луш дола жоп а хулар велавала догдоагичаш.

- Юхь тла чо баьннабий хьожаргьар со, - оалар цо, - наха дегаза хет ишта саг.

Йоккхача заводе чуухача наха, ше бакъаьрча тайпара гойта гийрталга хланз а дицденнадацар йоккхача сага. Мичаьха вале а, хила веза (моллагича хана чу кхаьчавале а) гонахьарчарна ше везавалийт ховш. Балхо, шеко а йоацаш, го ду укхаз а.

Таханарча дийнахьа, пенсе баха боллаше, къаьхьегаш дуккха нах ба кхал а мала а. Дуккхагича цун баьхан да, йохайшача, шоаш калбисар кхераш. Лелар, хлама хьадар дикагича да, хайна вагичул. Цу хьакъехьа дуккха кицаш а да вай къаман. Масала, царех да «Яьгича берзал, лийнна цогаг теннад», «Яьгича берза, цог чормадаьннад», кхьдараш. Цудухьа хьехархошта, лорашта, ахархошта юкье дуккха къоналгахьа леста нах ба, бакъда хланз а шоай низ, хьинар довнза, деча хламашца толамаш даха ховш а шоаш деча хламаш йоккха поалхам йолаш а ба царех дуккхабараш. Вешта, хьехархой-м вала болха а болхий-хьогича пенсе... Уж-м, болх бешше, бакъдунен чу длаболх, аьле хеталу. Укхаз дагадох сона цъан хьехархошунни цун наьней хинна къамаьл. Саг йоалае безам болаш хиннавац, цъан ишколе дуккхача шерашка къаьхьегаш хьавагича хьехархо. Ше къа а енадаь, тахан-кхоана иий а ца ховндаь, нанас аьннад:

- Саг йоалае хьайна, ва клянк, хланз-м (къона волаш) дла ма лелий хьо, воккха хилча, калвисача фу дергда ла, мала хьожаргва хьога?

Вола жоп деннад йоах:

- Даьра, нана, метта Ювижа,

венна хьехархо ма вовзац сона, уж-м леллашеь а байна длабоал.

Из бакъдац оалалургдац сога, хлана аьлча 26 шера ишколе болх баьб аз, сона дагадоагичаш, метта уллаш йаьха ха яьккха хьехархо хиннавац, когаш тла леллаше йоажалга кхоач уж. Вешта аьлча, уж а беча балхо хьалкхоабаш, го ца легийташ, цо низ телаш, чакхбоал шоашта беглача вахара наькьах.

Тахан дуккха хьехархой ба юхьанцарча классача къаьхьегаш, кхьодола Илмаш хьехаш; шоаш пенсе бола дуккха ха яле а. Масала, царех я Сурхо тларча ийс шера дешача ишколан юхьанцарча классача хьехаш йола лаьленаькъан Лейла, Исмейланаькъан Сацита, математик Овшанаькъан Лида, берригаш бийца варгвац.

Цагича йохайшача а, багича сатем боацаш хул вай боаккхий нах. Шоаш лелалуча хана, коарча беша къаьхьегаш, цъацца баьцадараш, сомаш, хаьса-сомаш, зизаш кхедеш хул уж. Сона дика дагадоагича, 70 шерал тлехьаьнначул тлехьагича, ше яха а яха, ийца а ийца, беша сомий гаьнаш длаеглар нанас. Царна юкье яр тамашийна хоза, йоккха гламгича, дика еба йолаенна хьайба, боал, кхаьча баьлча ши бий миссел боккха хула кхор. Из кхор сов чоагича латаш, тлержа сомий дозал хьалла ца могаш, къарссе йоагича цун тьовронаш, тлержашца хьалъехка езаш хулар уж. Хлаьта коарча цлен кора калха дладегича лилинг яха зиза, блясти хьаьлчача дерригача коа хоза хьаь оттар. Ше баьча балха тлехьале гуш, цъа ший тайпара хоза елар оттар йоккхача сага юхь тла, къонлора из, бегаш а боацаш.

Цу тайпара къаьхьегаш бола боккхий нах дуккха ба аьнна хет сона вай республике, уж къаьбста дика хьаьгучабоахаш, цар кулгага кхеду беркат довзйташ, къаьхийгар вай телевидене журналисташа а. Цъа-бола вай интеллигенцена юкьера нах а хул, лаьттанца къаьхьега ловш, цох салолам хулаш. Цу тайпара ши саг хьоахаве безам ба са, йоазув чакхдоалаш. Царех цаг вар Нохч-Галгича а цул тлехьагича галгича а телевидене звукорежисер хинна Къоастой Хьажаумар. Наьсаре Ючуоттача хиннача цун коа, из дийна волча хана, тайп-тайпара сомаш, баьцадараш, хьажкча, зизаш хулар. Болх бе лема сага, вагича сатувш хилац.

Шоллагича вай вай къаман йоазанхо, Сурхо тла ваха «Республикан глорваьнна гишлонхо» Матенаькъан Яабас. Лакхе вийца Хьажаумар санна, лаьттанца чам болаш, цунца къаьхьегаш, дуккхача наха цунах баьнна пайда длабекъаш ва из а. Лоацца аьлча, балхо къонал гаьнаьха, къона лоаттабаь нах ба уж. Лер воаха молха, дийна хий санна, низ болаш ба сага беш бола болх.

Хьу меттаоттаеш дола балхаш дїадахьа лерхї вай хьунашка

Коазой Мадина

Хьун боахамерча 26 гектар йолча доазон тїа, хьун хьал меттаоттадеш дола балхаш дїахьоргда, бїавстан хана дїадоладенна гуйран беттага кхаччалца.

Из хоам тха газетага бу Іалама гїулакхах йолча министерствон болхлоша. Хьун хьал тоадара тїехьа оарцагїбаьнна, 5 гектар йолча Шолжа кхалерча хьун боахамашка 13 эзар совгїа га дїайогїаш болх дїабихьар дїадахьа шера. Цу моттигерча хьунашка, кхы а 68

эзар совгїа га дїайогїаш, болх дїабахьа лерхї укх шера.

«Кїеззига ха ялча, керда гаьнаш ураотта йолаенна, листта хьу хьахьургьа цу доазонашка. Белгалде деза, «Лорас хьунаш» яхача федеральни, «Экологи» яхача кьаман проекташка гїолла из болх дїахьош

хилар. 2019-ча шера денз, вай мехка дїахьош болх ба из. Кертгера декхар - гаьнаш эшанна моттигашка 100 процентага кхоачаш хьу меттаоттаяр. Хьун хьал хила боагїлача боараме меттаоттадара тїехьа дїабахьа эшаш боккха кьахьегам ба из.

Давттагїа яхача юрта, бокьо йоацаш, хьу тедаш йола моттиг гучаяьккхар

Коазой Мадина

Республикан Іалама министерствон Шолжерча хьун боахам болхлоша гучаяьккхар, бокьо йоацача давкь тїа хьу тедаш йола моттиг. Из я Давттагїарча хьун давкь тїа, яхаш, дийцар боахама зарбан болх лелабераша.

Іалама министерство кийчлуш я, 2024 шера цїи ялара кхерам болча ханага

Коазой Мадина

Іалама тароний, экологен министра гїонча Мизенаькьан Микаил, паччахьалкхен хьун боахам лелабара отдела кулгалхо Хазанаькьан Мухьмад дакьа лоацаш хилар, цїи ялара кхерамзлен Іалашо яра йолча

федеральни штаба кхетаце. Из дїайихьар, Рослесхоза кулгалхочун гїонча Венглинский Алексей керте а волаш. Цох дийцар «Сердало» газетага Галгїай Республикан Іалама министерстваон зарбан болх лелабераша.

Венглинский моттигашкара

Алексея викалаш

тїахьийхар, хьатгїайоагїлача, цїи ялара кхераме йолча ахкан заманга лерттїа кийчо яра. Цул совгїа, моттигашкарча Іалама министерствон болхлошта тїадиллар, хьун доакьош дїайца, уж леладераш цу гїулакха иштга дика кийчо яра тїахьехар. «Кьаьстга терко е еза, цїи ялара кхерам бола зама латтача юкьа, республикан бахархой сакхетам лакхбе лаьрхїа болх дїабахьара. Дїадахьа 2023 шера, Галгїайчен хьун доакьошка кхьметтел цкьа а цїи яьнна моттиг нийсьяланзар. Хьунагїа цїи ялара кхерамзленна Іалашо миштай хьожаш хилар даим Галгїайчен хьунашка цїи йоаеш бола болхлой, иштга Іалама министерство», - аьлар Іалам лорадара боахаме.

Беча хоамах, кхетаде йиш я, бокьо йоацачара 8 хи тийдалга, цу юкье ялх попа, цаї хьеха, цаї муша хенаш да. Еррига а тийда хьу 12-15 кубометр я», - йоах хьабайтача хоамо.

Экологаша, хьун бокьонаш телхаяьча моттиге оперативно-тохкама тоаба хьайийхар, из хїанз этта хьал довзаш бола болх дїахьош я. Цу балха юкье, бехкевар гучаваккхарга, из бехтокхаме озарга хьежаш ба.

Хинна зе малагїча боараме да ховргда зулам тохарашта, из такха дезараш ба бокьо толхаяьраш.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Аттестат №00624009564143, выданный ГБОУ «Лицей №1 г. Назрани» в 2023 г. на имя Мальсаговой Имань Тимуровны, считать действительным.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредители:
Правительство
Республики Ингушетия и
ГАУ «Общенациональная
газета «Сердало»

Главный редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес Правительства РИ:
360001, г. Магас,
пр. И. Зязикова, 12.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Росохранкультуры
по ЮФО.
Рег. номер ПИ № ФС 10-6526
от 5 марта 2007 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в
компьютерном центре редакции
газеты «Сердало».
Время подписания номера
по графику в печать:
24 января 2024 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ №1435 Тираж: 2000 экз.

ГалгIайчен спортсмена, СКФО хьалхале къувсача, толам баьккхар

Гьаьгенаькъан Мартина

Эбарга-Юртарча «Ади-Ахмада» спортвни клубе Томалуш волча ший лоIаме кIалкхетаргах летача спортсмена, СКФО хьалхале къувсача, дотув даьккхар, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага ГалгIайчен спортвни латара федераце зарбан болх лелабераша.

«Сийдола «дото» моттиг яьккхар Келаматанакъан Хьамзата, 42 кг дозал долаш, 18 шу даьннача ондаргашта юкье. Спортвни яхьаш дIайихьар Владикавказ-Шахьаре. Тренераша яхачох, кьонача спортсмена дика толамаш доаше хержача наькъ тIа. Кастлуш спортсмен Россе хьалхале къовсача дакъя лаца ГIоргва Владивостоке», - йоах хоамо.

ГалгIай боксёраш СКФО хьалхале къовса гIоргва

Гьаьгенаькъан Мартина

Ховш ма хиллара, спортсменашта юкье, дикагIбараш хоржаш, болх бу. Укх деношка ГалгIай Республикан бокса федераце, ГалгIайчен спорта министерствоца цхьа-

на ГалгIайчен хьалхале дIайихьар бокса Наьсарерча олимпийски тароний спортвни ишколе, 15-16 шу даьннача ондаргашта юкье.

«2008-2009 шерашка баь боксёраш гулбала безаш бар,

шоай низ а латара говзал а гойтара, хIана аьлча уж Кьилбаседа Кавказа федеральни куран хьалхале къовса баха безаш ба. Дукха ба тайп-тайпара ха яьнначарна юкье дика спортсменаш. Вай спортсменаш йиь отгае мегаргIолаш кийч-

баьб аьнна хет», - аьлар бокса ГалгIайчен гулььяьча командан керттера тренер волча Дарсиганакъан Абос.

Белгалду, СКФО гIолла дикагIа белгалбаьнна спортсменаш боксах йолча Россе хьалхален яхьашка гIоргва.

Сообщение о возможном установлении публичного сервитута

1	Министерство имущественных и земельных отношений Республики Ингушетии (уполномоченный орган, которым рассматривается ходатайство об установлении публичного сервитута)
2	Строительство объектов электросетевого хозяйства - «ПС 110/35/10 кВ Плиево-Новая» (цель установления публичного сервитута)
	Кадастровый номер
	Адрес или иное описание местоположения земельного участка (участков), в отношении которого испрашивается публичный сервитут
	06:05:0000001:245
	Республика Ингушетия, Назрановский муниципальный р-н, с. п. Плиево
3	06:05:0000001:252
	Республика Ингушетия, Назрановский муниципальный р-н, с. п. Плиево
	06:05:0000001:246
	Республика Ингушетия, Назрановский муниципальный р-н, с. п. Плиево
	06:05:0000001:1891
	Республика Ингушетия, Назрановский муниципальный р-н, с. п. Плиево
4	адрес, по которому заинтересованные лица могут ознакомиться с поступившим ходатайством об установлении публичного сервитута и прилагаемым к нему описанием местоположения границ публичного сервитута, время приема заинтересованных лиц для ознакомления с поступившим ходатайством об установлении публичного сервитута: Министерство имущественных и земельных отношений Республики Ингушетии 386101 Республика Ингушетия, г. Назрань, пр. И. Базоркина, д. 70, тел: + 8 (8734) 77-10-69, сайт: https://mizo-06.ru , E-mail: mio.ri@mail.ru Администрация Назрановского муниципального района 386151 Республика Ингушетия, с. п. Экажево, ул. Сакалова 5, Тел: 8(873) 477-30-01, Сайт: https://nazran-rayon.ru , E-mail: adm-nazr@mail.ru Администрация муниципального образования «Сельское поселение Плиево» 386120 Республика Ингушетия, Назрановский район, с. Кантышево, ул. Джабагиева, 142 386124, Республика Ингушетия, Назрановский район, с. п. Плиево, ул. Осканова, д.97, тел.: +7 (8732) 26-10- 07, E-mail: agm-plievo@mail.ru .
5	адрес, по которому заинтересованные лица могут подать заявления об учете прав на земельные участки, а также срок подачи указанных заявлений: Министерство имущественных и земельных отношений Республики Ингушетии 386101 Республика Ингушетия, г. Назрань, пр. И. Базоркина, д. 70, тел: + 8 (8734) 77-10-69, сайт: https://mizo-06.ru , E-mail: mio.ri@mail.ru В течение 15 дней со дня опубликования сообщения о возможном установлении публичного сервитута в порядке, установленном для официального опубликования (обнародования) правовых актов поселения, городского округа, по месту нахождения земельного участка и (или) земель, указанных в пункте 3 данного сообщения.

Йовлой Мусайх Россе диацца чемпион хилар, эллиной-румий латарых

ГIазданакъан Ахмад

Наро-Фоминске йистеялар эллиной-румий латарых йола Россе чемпионат, мехка спортвни вахара дакъя тIа лоархIаме яр из. Цу чемпионате гулбелар Россе массайолча регионашка дикагIа бола спортсменаш, царех хIаравар чемпиона цIи яккхара тIакхувш вар. Яхьашка керттара турпал хилар Токио-2020 яхача олим-

пийски ловзарий чемпионрах Йовлой Мусайх, цун аьттув баьлар Россе диацца чемпион хила. Котало яккхар цо.

Чемпионат дIахьош, чIоагIа сатем этта, гулбелараш хьожаш лаьттар из ха чакхьяллалца. Дозал 97 кг долаш, кьаман чемпионате дакъя лоацаш вар Йовлой Муса, Москван викал волаш, латаш хинна Краснодарски краера вена Голо-

вин Александр - из яр эгтара чIоагIа хинна спортвни духьале.

Йовлой Мусайна карагIаьлар, дика кийчо яь, говзал гойтарца дошо майдилг яккха. Дог лазаш, цун коталонга сатийсараша дакъялавувц Йовлой Муса аргIанарча коталонца. Уж тешаш ба; шийна дезар фуд ховш вола спортсмен дIахо а кхыча лакхаленашка кхоачаргва, аьнна.

